

Szávai Katalin írásai közül

Én anyyi minden akarok lenni...

Szeretnék például állatkertben dolgozni, én lapátolnám az elefánt és a tigris trágyáját, a látogatók között vonulnék, piszkosan és izzadtan, nagytudásúnak és bennfentesnek gondolnának, “mikor etetik?”, kérdeznék, én meg mondanám, akkor is, ha fogalmam sincs. Nem félnék egy állattól sem, se nagytól se kicsitől, erős lennék, örülnék, hogy van dolgom, és hogy teszem. Örülnék annak is, hogy a dolgom fontossággal bír: ha nem lapátolom el az elefánt és a tigris trágyáját, bizony, jelei volnának, mindenki észrevenné és hiányolná.

Lennék harangozó is, felmennék a toronyba és húznám a kötelet, belekapaszkodva, erősen, nem megterhelő, de mégis hősi feladat lenne, főleg télen, a hidegben, amikor még bent is fázom, dideregve felszaladni a lépcsőn, ahol már átfúj a szél, megmarkolni a jéghideg kötelet és harangozni, harangozni, amíg meg nem melegszek a munkától. Aztán fázva leszaladni, melegnek érezni a templomot. Harangozni minden nap, nem lenne soha szabadságom, percre pontosan ottlenni, napjában többször is, a toronyban, mindig készenlétben állni, mint egy tűzoltó, egész életemet a munkához igazítani, apró időtávokra szaggatva, megtanulnék beszélgetést félbehagyni, hirtelen elköszönni, jó könyvet lerakni, tévé elől felállni, evés közben lecsapni a kanalat. És mindenki hallaná, ahogy dolgozom, az emberek megállnának és hallgatnának, bizony, ha én dolgoznék, az egész faluban hallatszódna, nincs is ennél hivalkodóbb munka, “halljátok, dolgozok” ezt harangozza minden harangozó. Szeretném ezt is, és azt, hogy ha idegen jönne a faluba, és engem keresne, kérdezné az arra járókat, abban a pillanatban megkondulna a harang, és ők azt mondanák vidáman vagy éppen unottan: a toronyba’ van, hallja, mos’ húzza a harangot.

Tanár lennék és meghallgatnám a gyerekeket. Nekem mondanák el, mi bántja őket. Én meg csak hallgatnám, elkerekedett szemekkel, kétségbeesetten, és bizony nagyon rossz tanár lennék. Mert akit elhagyott az apukája, vagy az anyu, annak már soha, az üresen beadott dolgozatra se bírnék egyest adni. Akivel kiabálnak, annak már minimum hármassal járna. Akit megpofoznak, hát négyessel rosszabbat, nem, ha megölnék se. És sajnós lenne, aki, ha nem tud semmit, akkor is csak ötöst kapna. Sokan már direkt a jegyért hazudnának, én meg ülnék otthon, esténként, szomorúan, milyen rémes is a világ. Csak a Turi Gergő kapna mindig egyest, akit elhagytak, de néha visszajönnek felpofozni meg kiabálni vele és zaklatják, de nem mondja, mert három éve ő veri az egész osztályt, ekkora státuszt jegyért már nem lehet feladni.

Ha lóti-futi vállalati fontos volnék, elegánsan járnék, mindig tisztán, finom színekben, az eszem gyorsan váгна, mindig kész volnék a válasszal, mindig találnék egy új lehetőséget, ahogyan mi lehetünk a jobbak, nem más, a mi csapatunk győzne mindig és a győzelem egy részét én hoznám, a vállalat veregetnék egy-egy remek lépésem után, tele lennék jó húzásokkal, könnyedén kiigazodnék a cégek veszedelmes dzsungelharcában, hős lennék, és olyan szavakat tudnék, amit csak a mi csapatunk emberei értenek meg. Hangulatos éttermekbe ülnék be néha, összehúznánk az asztalokat, elmondanánk a történeteket, örülnénk, mennyire egymásra találtunk, mi, okosak, szeretnénk egymást, még azt is, akit az irodában nem bírunk. Én mindig olcsó sört innék, az elegáns ruhámban. Az irodában aztán bejönne Lali, hogy megbeszéljük azt a nagyon fontos új dolgot, és egyszerre nevetnénk fel az egyik projekt SWOT analízisének, a lehetőségek részen, jó lenne, igazi összevetés, fiatalok lennénk, cinkosak és megértenénk egymást.

Hóhér lennék, meg tudnám tenni, amit mások nem. Nem félnék semmitől. Erős volnék, és rejtélyes, senki sem tudná, mit gondoljon rólam. Olyan művelt, okos és finom ember lennék, hogy velem beszélve elbizonytalanodna mindenki, úgy éreznék, talán mégiscsak helyes megölni az embereket, talán mégiscsak nagyszerű gátlástalanul és véglegesen erősebbnek lenni. Bizony, hitelem lenne. Mindig nyugodt lennék, dühbe alig-alig gurulnék, mert ha igen, hát veszítenék a hiteleből. A szomszédasszony rajongó tisztelettel áthívna mindig, hogy kitekerjem a csirkék nyakát. Megdicsérné, milyen szépen teszem, és én könnyedén mondanám, hogy ha a halál elkerülhetetlen is néha, a szenvedés csökkentése mindenképp fontos. Ez a munka lényege, mondanám, és ő, bár nő vagyok, szerelmes áhítattal hallgatna. Könyvem lenne otthon a kötélcsomózásról, a guillotine feltalálásáról és a nyak felépítéséről. "Nem egy könnyed esti olvasmány" mondanám szigorúan, ha valaki kölcsönkérné. Mégis a főhelyen tartanám, hogy mindenki láthassa. Nem engedném, hogy társaságomban kivégzéssel, halállal, emberi élettel vicceljenek, az ilyet erélyesen rendreutasítanám.

Királynő lennék, de jó ám, nem gonosz, nem is csapatnám le senki fejét, talán csak a szegyetelen rablógyilkosét, és a tolvajét, akinek tizenkilencszer elnéztük hogy lopott, és tizenkilencszer figyelmeztettük, de ő huszadjára is, meg az összeesküvőket, akik az életemre törnek, meg akiktől nem tudom, de valahogy gyanúsak, akik rosszat mondtak rólam, akik nem szeretik a kivégzéseket, legvégül pedig a hóhér fejét csapatnám le, ezen már ő is meglepődne.

Lennék főkavadász Grönlandon. De inkább csak azért, hogy aztán eljöhessek onnan.

Vagy pszichiáter. A depressziósoknak azt mondanám: "Ok nélkül szorongani még mindig jobb, mint egy igazi rémtől félni." A valós problémái miatt szorongónak azt mondanám: "Jobb egy valós problémától félni, mint egy megfoghatatlan rémtől szorongani." Néha összekeverném, eleinte talán viccből, de aztán már magam sem tudnám, hogy is volt.

Virágkötő lennék, temetési koszorúimtól az arra járó idegenek is sírva fakadnának, olyan szörnyűek lennének, olyan rondák és jelentőségteljesek. És ha már itt tartunk, hát sírásó is lennék, a hidegben fázva lapátolnám a földet, nyáron pedig izzadtan; közönyösen és keményen dolgoznék, de aztán mindig rágyújtanék, és ez elárulná, megérintett a halál, közelebb igyekszem hozzá én is, mint az, a koporsóban, tette. Exhumáláskor a koporsó felnyitása előtt rémülten elfordulnék és belekapaszkodnék a nyomozó ballonkabátjába.

És bár senki sem tudná, ahogy az utcán járok, szótlanul, hogy mi is vagyok, de mindig ott lenne velem a jártasságom, a tapasztalatom, amit szereztem, és néha szétkiabálhatnám, igen, lennének helyzetek, amikor mindenki megtudná, mi vagyok. Tegyük fel, kötelet kell hosszan rángatni: "én harangozó vagyok!", taszigálnám szét az összeverődött tömeget, fontosságom tudatában, egy pillanat alatt átlátva a helyzetet. Vagy kisgyerek fuldoklik a beszakadt jegű Dunában, "főkavadász voltam Grönlandon!", kiáltanám a parton ácsorgóknak, és már vetném is magam a vízbe.

Családanya volnék, nem, HTB volnék, feleség lennék, nem, csak így, egyszerűen: otthon maradnék... Nem, ez nem állás.

Tényleg, mi lesz a családdal, azt elfelejtettem. Énnekem nem lehet egy vállrándítással elintézni, én LÁNY vagyok. Ajaj. Oda Grönland, oda a harangozás, oda minden... Azt már nem. Gyorsan, kapkodva, bizonytalanul odaírom minden bekezdés végére: Gyermekeimet ebben a szellemben nevelném.

Mindenféle barátaim vannak

Van például egy barátom, gyakran látom. Szorong, állandóan, ok nélkül. Hever az ágyon, bámulja a mennyezetet. Kezelnit kellene, de ő ragaszkodik a saját felhőjéhez. Így van rendjén, mondja, ha meggyógyulna, az már nem ő lenne. Kérdés, baj-e, vonok vállat, a földre guggolva, hogy ne lássa.

Egy másik meg folyton kibámult az ablakon, elvágódik, mondta. Egyszer egy baromfifeldolgozót nézett, oda vágysz, kérdeztem értetlenül, erre bevallotta nekem, hogy hónapok óta már nem vágódik sehova, az ablakot se látja, az üvegen túl meg végképp nincs számára semmi. A szobának fordít háttat.

Aztán leszokott az ablakhoz menekülésről, azt hiszem, akkorra megtanult egyedül lenni a legnagyobb tömeg közepén is.

A harmadik azt hirdeti, hogy örömet akar szerezni mindenkinek. Erre van egy hivatás, de nem mertem még szólni neki, olyan ijesztően kedves, lapot küld, ajándékot ad, meg mosolyog, s néha az asztalra könyökölve álmodozó hangon megjegyzi, mennyire örül, ha más boldog. Én meg nézem, rémülten mosolygok, és sajnálom, hogy ennyire megnyomorították őt.

Van egy másik barátom, fantasztikus alak, előre figyelmeztettek, meg kell örülni. Nem fogok, határoztam el tiszta rosszindulatból, később azonban megennyhültem, hajlandó voltam felfedezni együgyű viccei mögött lenyűgöző figyeleméhségét és szomorúságát.

A következő szelíd, mélézós alkat. Egyébként nem mindig mélézik, tegyük fel, szidja az ellenőr, mert képtelen jól kitölteni a bérletét, ilyenkor zavartan ácsorog, ki van zökkenve. Pirulva megy tovább, mikor elengedik; mélézni kezd, bárcsak mindent az ész irányítana, az hajtana a járműveket is. Kérjük, őrizték meg eszüket a kijáratig, mert ellenőreink a metró egész területén kérhetnek érveket és ellenérveket. De hiszen ez rémuralom lenne. Hazáig ezen agyai végül, körbejárja, finomítja.

Szerencsére olyan is akad, aki egyértelműen és erősen, már-már kirobbanóan, mégis kezelhetően, de nagyon szeret élni. Például fogja magát, és két napra elmegy Olaszországba. Jön vissza, örületes, mit láttam, mondja, te, olasz földművesek, kezük veritékével keresik kenyerüket, hihetetlen. Vagy Indiába, te, mondja, fantasztikus, indiai fakírok, ráncosak és idősek, nem esznek hetekig, meg kell bolondulni. Én meg bólogatok, hogy valóban, ebbe tényleg meg kell, hogy indiaiak, Indiában.

A barátaim egyébként elvesztek bennem, ott kóvályognak, a fotójuk le van adva a portán, hátha felbukkannak, ki-kimondom hangosan a nevüket, mégis, elvesztek, az én hibámból, mert keverem őket önmagammal, félreértem egy-egy mondatukat, átformálom a szám íze szerint.

Egy barátom nagyon magányos. Egyedül van, ezt csak én tudom róla, rettenetes súly, nyomaszt. Állandóan ő jár a fejemben, a vékony, sápadt arca, ha hozzá hasonló arcot látok, eszembe jut. Mostanában egyre több ilyen látok, mindenki vékony és sápadt, folyton rá gondolok emiatt, szegény, egyedül ül otthon, egyedül olvas, egyedül fekszik, egyedül kel, borzalom.

Végül nem bírtam tovább, felkerestem: ha ma nem megyek, elveszett szegény, mondtam magamnak, és elindultam. Becsengettem hozzá valakivel, jöjjön velünk, akárhova. Nem jött, de behívott minket. A valakivel azonnal élénk beszélgetésbe kezdett, házokról, lakásról, belsőépítészetről. Nem is tudtam, hogy érdekli az ilyesmi, gondoltam csodálkozva, miközben lehuppantam a sarokban álló kisszékre.

Pár óra múlva még mindig ott ültem, tünődve néztem őket, épp a falat tanulmányozták. Érdekes, nem tűnik elesettnek. Lehet, nem is ő volt egyedül.

Elveszett bennem egy család is, utoljára szanaszét láttam őket, eprészni mentek, de eprészés ürügye alatt kerestek egy-egy távoli bokrot az erdőben, az alatt üldögélnek magukba zuhanva, egyedül.

Ott ücsörög a fejemben valaki, eleinte azt gondoltam, bántott, pedig dehogy. Hanem fölém lett rendelve, van ez így, ő alkotta a világom felét, megesik, csakhogyan közben legbelül, fal mellett, titokban igen bizonytalan volt. Én pedig megéreztem, hogy bizonytalan a világom, őmiatta az, dühös voltam rá. Később ez a düh csillapodott, elbizonytalanodott.

Egy másik is kóborol, ő régebben hagyta, hogy csúf pulóvereket hordjak, mert szépnek látott bennük, de az a szép, az másvalaki lehetett, én biztos nem, mert én boldogtalan. Eltévesztette, de hát ez történik mindenkivel, lépten-nyomon.

Ez a család különben, ami elveszett, ez, kimondom, szép.

Egy további barátom, nem mintha mindet fel akarnám sorolni, de ez az egy, ez otthon csúf pulóvereket hord. Mindig szeretném megkérdezni, ezeket hordta-e azelőtt, vagy úgy vette, otthonra, de nem merem. Hátha elsírná magát, s elmondaná nekem legmélyebb titkait. Ülnék dermedten, hallgatnám, átkoznám magam.

Egy barátom elmondta nekem a legmélyebb titkait, ültem, hallgattam, átkoztam, én azóta nem tudok a szemébe nézni, de érzem, ő nem szégyenkezik. Te család, biztos vannak még sokkal mélyebbjeid!

Van egy, aki egészen bizarr dolgokat talál mindenhol, megáll, nézi-nézi őket iszonyodva, hosszan, aztán kiböki: szép. Ha ügyvéd lennék, most felugranék, s fontosságom tudatában drámaian felkiáltanék: vegyék jegyzőkönyvbe, hogy védencem lakótelepen nőtt fel! A közönség zajongni kezd, a bíró döbbsen visszakérdez: panelházban? A védenc lassan bólint, lehajtja a fejét, az ülés feloszlik, minden vád elenyészik, minden meg van bocsátva. Igaz, nem vagyok ügyvéd.

Tessék, ettől el is ment a kedvem, hát miért nem vagyok. Na persze sejtem ám, hogy miért nem: ezek az elveszettek, ezek annyian voltak, nem fértek el sehogy se, nem raktam rendet köztük, végül egyszerűen kidobtak engem, holtan fekszem valahol egy árokban. Nem baj, legyint ki ágyából a szorongós, ha felélednél, az már nem te lennél.

Mutatvány

Van egy negyvenes nő, a vant úgy értem, hogy szoktam rá gondolni. Ilyen értelemben van neki egy az enyémnél rémisztően öregebb teste, arca viszont nincs, mert az már túl félelmetes lenne. Milyen arcom lesz húsz év múlva, ilyet én nem játszom.

Viszont arra sokat gondolok, hogyan él ez a nő. Helytelenül él, rosszállással figyelem. Például van egy kihúzhatós ágya, de sose húzza ki, minek, elfér ő rajta így is. Emiatt rosszul alszik, nem érdekes. Főzni alig-alig hajlandó, a gyomra néha fáj, mondom, rosszul él.

Persze vannak kedves dolgok az életében, például barátok, meg színházba járni, meg az ágyazás. Az ágyneműt reggelente, amíg fő a tea, át kell hordania a másik szobába, mert a nappaliban nincs hova tenni, átcipeli tehát a lakáson, nagy álmosan, így vezekelve azért, hogy gyermekkorában emeletes ágyon aludt és soha nem ágyazott. Szeret vezekelni az emeletes ágya miatt. Ilyen apró örömei vannak, szinte mindennap, cipekedni, jó kávé inni, a postán egy mosolygó emberre bukkanni. Különben akadnak nehéz korszakai is, ilyenkor például csak lesöpri az ágyneműt a földre, este pedig fáradtan visszarakogatja, esetleg alszik a földön.

Néha nagyon goromba, de mivel egyedül él, ahhoz, hogy megbántson valakit, el kell hagynia a lakását, vagy felemelni a telefonkagylót, esetleg fellépni a világhálóra, csak így érvényesülhet az ő végtelen nagy gorombasága, erre viszont olyankor képtelen, talán ezért is kedvelik a barátai.

Akik egyébként néha nagyon hiányoznak neki, találkoznak ugyan, de ő szeretné, ha időnként csak úgy, hívás nélkül beállítanának. Amikor sötét van, és odakint zuhog az eső, különösen fájlalja, hogy nem jönnek. Nem logikus persze, miért éppen a zuhogó esőben várja barátaitól, hogy útnak induljanak, felvegyék a kalocsnit, az orkánadrágot, az esőköpenyt, leakasszák a fogasról az esernyőt, és megnézzék, otthon van-e véletlenül. Ha nincs, nem baj, mondják szerényen, fél óra álldogálás után az ajtaja előtt, enyhe szomorúsággal legyintenek, és hazaballagnak. Mégis, zuhogó esőben várja, hogy csöngessenek, ő ajtót nyithasson, és egy barátja álljon az ajtóban, fázom, engedj be, ezt mondhatná az a barát. De tulajdonképpen mindegy is, hogy mit mondana a látogató, csak ne kelljen egyedül ázni-fázni abban a rémületes, nagy, szürke betonkockában.

Mínthogy egyedül él, és a betonkockát olykor rémületesnek látja, nyilvánvaló, hogy félni szokott. Kezdetben attól félt, hogy egyedül van, a panel meg kattog-pattog-zörög egész éjjel, és mintha valami motoszkálna valahol, egy sötét alak mintha titokban közeledne, vagy csak állna az ajtó előtt, és ijesztőeket gondolna. Idővel aztán megszokja, megtanul egyedül élni, mégsem nyer az ügyön, mert addigra viszont elkezd félni valami egész mástól. Mondjuk attól, hogy elszalasztotta a legfontosabb dolgot az életében, pedig nincs kizárva, hogy ezért jött világra. Sőt, nagyon is valószínű, hogy ezért, a halhatatlanná válás egyetlen útjáért, mindenki legnemesebb feladatáért, legdrágább örömök forrásáért, a jövő szebbé varázsolásáért, pokémonos matricák vásárlásáért, a gyermekéért.

A lakásban ilyenkor már nem betörőket hall, hanem végtelen csendet, a gyerekzsivaj hiányát és azt, hogyan sorvadnak odabent a finom szervek, amikért hálásnak kellett volna lennie, de amiket még csak fel sem használt. Lehetőséget kapott az örökléthez, és nem élt vele, ez gyötri, hogy ez biztosan rossz, helytelen. Engem jobban zavar, hogy miért nem húzza ki az ágycsészét, miért mindegy neki, hogyan alszik, de tudom, őt a gyerek aggasztja, ezért van egy ötvenes nő is.

Ez a nő már nem fél semmitől, ez már feladta, a félelme győzött, és ő veresége jeléül hozzámegy egy özvegyhez, vele és annak fiával él. Zuhogó esőben általában jókedve kerekedik, ostobaságokról kezd beszélgetni családjával, meg kibámul az ablakon, nézzétek, hogy esik, mondja izgatottan.

Néha goromba. Néha veszi a kabátját, és elmegy valahová, mert jól tudja, ellenséges lenne most mindenkivel; néha meg csak átmegy a másik szobába, elkeseredetten ücsörög magában, és bánja, hogy már nem egyedül él a lakásban.

De az is előfordul, hogy mindenféle előzmény és gorombaság nélkül keveredik át a másik szobába, ott van dolga, hát átmegy, és csak akkor kapja fel a fejét csodálkozva, mikor meghallja, hogy férje és fia a falon túl beszélget, eszik, létezik. Ilyenkor hallgatja kicsit az otthonos hangokat, és közben elszomorodva ismeri be, hogy nem tartoznak őhöz, mert őhöz senki se, mint ahogy senkihez nem tartozik senki, mert az ember egyedül marad, bárkihez társul, bármilyen sokáig; ugyanakkor örömmel látja, hogy ez a két kedves alak enyhít magányán, már-már vidámmá téve azt.

És ez jó. Hogy egy ember élete kettőbe torkollhat, hogy elmosódhat önmagunk kemény határa, hogy így-úgy, jól-rosszul, megdrótozva, madzaggal átkötve, de kapcsolható hozzánk egy másik ember, az, kérem, gyönyörű mutatvány... Lelkesen üdvözlöm, és próbálok olyan arcot vágni, mint aki nem gondol csalásra.

Összeszedem magam

Munkahelyemre menet megint álmos, fáradt és rosszkedvű voltam, szokás szerint (két hónapja teszek már így) elbóbiskoltam a metrón, és fel-felriadva a valóságot csak mintha maszatos üvegen át nézném, ostobaságokat gondoltam mindenről és mindenkiről, akit megláttam. Az egyik állomáson azonban kissé felélénkültem: egy hatalmas birka sétált be az ajtón, mögötte néhány fotós, végül úgy húsz bárányálarcos alak, fehér festőoverallban. A fényképezészek beálltak a kocsik végébe, szemben velük a bárányok, táblákkal, amiket én lusta voltam elolvasni. Hallgattam a fotósok utasításait, néztem, ahogy kapaszkodás közben guggolnak, hajolnak, tekeregnek, hogy képet komponálhassanak az esetlenül engedelmeskedő bárányálarcosokból. Aztán elmerengtem az overallokon, visszagondolva arra az időre, mikor még egyetemista koromban falak festéséből éltem, mázolóknak mondták meg, mit tegyek, és én, mert biztos voltam benne, hogy többre viszem majd náluk, vállrándítva, bosszúsan engedelmeskedtem. Most pedig, hogy az egyetemet elvégeztem, négy órában dolgozok egy helyen, amit gyűlölök, hogy aztán egész délután ezt pihenjem, az ágyon fekve, csokoládét

nyalogatva. A báránnyokkal együtt szálltam le, ők a parlamenthez mentek, én az irodába, folytatni hajnalban félbehagyott alvásomat.

A peronon aztán kiderült, hogy éppen ellenőrzés van. Megálltam, kotorászni kezdtem a táskámban, próbáltam meglelni a bérletemet. Aztán megsejtettem, hogy napok óta nélküle járok már, és szinte elcsodálkoztam, hogyan is húzhattam eddig a dolgot. Hetekkel ezelőtt kezdődött, hogy félórát késtem reggelente, mert indulás előtt még ide-oda futkározva, a lakás minden szögletét átvizsgálva kutattam a bérlet után. Végül mindig a táskámban bukkantam rá, mert soha nem hagyta el a kis barna bőrtáskát, hiszen mindenhová azzal jártam; és mégis, amíg össze nem szedtem a gondolataimat, és fel nem ébredtem legalább egy pillanatra, addig kiüríthettem akár az egész táskát is, mégsem került elő a szelvény és az arcképem.

Most pedig végleg eltűnt, megelégtelve élőhalott gazdáját. De, azt hiszem, az ellenőrök sem vettek már észre: átcusszantam köztük, s a záróvonalon túl szívdobogva megálltam. Elég. Ez volt az utolsó figyelmeztetés odafönről. Ha nem kezdek el élni, létezni és gondolkodni, úgy járok, mint a bérlet. Össze kell szednem magamat, különben nagy baj lesz.

Tanulok a leckéből, határoztam el hirtelen, és a kijáratnál már igyekeztem nem ellágyulni bamba módra, ahogy máskor szoktam, az alvó hajléktalan láttán, hanem rá se nézve elsietni mellette. Annyit azért láttam, milyen ártatlanul feküdt el, kezét a feje alá téve, lábát kissé felhúzza. Vastag keretes szemüvegét - ami közepén természetesen hatalmas celluluszgombolyaggal volt megragasztva - elalvás előtt még óvatosan lerakta maga mellé, épp, ahogyan én tettem gyerekkoromban. Hát ennyit vettem észre, és a gyanús, átlátszó folyadékkal félig teli - neki persze félig üres - műanyag flakont. Egyébiránt igen komolyan lépkedtem tovább, szégyellve, hogy ostoba módon romantikusnak látom mások kilátástalan életét. De hisz olyan kedvesen aludt.

Az utcán sietve leelőztem a vonuló báránnyokat, és az irodaház felé mentem, céltudatosan, rá sem pillantva a szembejövőkre (egy punk, egy bicegős, meg egy nagydarab, határozott, pont, amilyen lenni szeretnék). Az irodaházban megint bombariadó volt, a főnök felírt, hogy megjelentem, ezután mehettem is haza. Ehhez tulajdonképpen már mindenki hozzászólt, mióta egyik jeles egyetemünk legkomolyabb szigorlatainak lebonyolításához az épületben bérel termeket, mert megelégtelte, hogy a sűrű vizsgáztatások idején hosszú órákra leállt az élet az egész egyetemen. Belátták, hogy lehetetlen élet-halál szigorlataikkal az egyébként is teljes mértékben kihasznált épületet terhelni, és a probléma megoldását az irodaházra hárították, diákjaik pedig, rugalmasan alkalmazkodva, onnantól nem az egyetemet, hanem irodáinkat és a portát hívták bejelentésükkel. Már a zebrán ballagtam a metró felé, mikor eszembe jutott, hogy kedvenc könyvemet tegnap az irodában hagytam, s most mindenképp haza kellene vinnem, mert már előző este is igen hiányzott.

Ohó, hiszen az új koncepció szerint tettekre szorított vagyok, kaptam észbe, és már indultam is vissza, sarkon fordulva, ott, a zebrán. Határozottan benyitottam az üvegajtón, az utamba álló rendőrrel röviden közöltem, hogy fontos ügyben, saját felelősségemre megyek be. Felfutottam a lépcsőn, végigsiettem a folyosón, és az irodába érve boldogan lerogytam az asztalomhoz. Végre egyedül voltam, kényelmes székekben ülhettem. Hirtelen megéreztem, mennyire fárasztott már az emberek állandó közelsége, zajongása, pezsgése. Lehunytam a szememet, elhevertem a széken, élveztem a csendet, és azt, hogy most senki sem lát. Kedvem támadt az asztalra ugrani, és ingemet felhúzza a hasamat mutogatni ezeknek a nevetségesen rideg polcoknak, aztán kiszórni minden papírt a szekrényből, vagy bármi más szörnyűséges dolgot

művelni. De eszembe jutott, hogy bármikor benyithat valamelyik rendőr, így inkább csak kihúztam egy idegen asztal fiókját, izgatottan beletúrtam, aztán visszatoltam, és elégedetten távoztam. Az épület előtt még a főnökökre pillantottam, épp a további érkezők nevét írta fel, nekem pedig elégedetten odabiccentett: azt hitte, valami fontos ügy miatt mentem vissza.

Átvágtam a metró felé útba eső füves területen, ahová addigra összegyűltek a bárányok. A fotósok csapata éppen akkor döntött úgy, hogy már elég képet készítettek. Elsőnek egy jóképű, férfias, Latinovits-stílusú hagyta abba, lehajtotta fejét, eltette gépét, köszönöm szépen, mondta rájuk sem pillantva, jólesően visszalépve az idegenek közti távolságtartásba. Talán a nőihez is így szól, egy-egy meggondolatlan éjszaka, mikor elköszön tőlük, hátat fordít, és cigarettázva lebattyog a lépcsőn, eszébe vésve, hogy ezt a nőt most egy hónapig nem szabad keresni. Riadtan néztem rá, és beleborzongtam a gondolatba, hogy egyszer egy ilyennel fogok találkozni, és ezt a mondatát csak akkor hallom, mikor már késő lesz.

Aztán a hajléktalanhoz értem, még mindig aludt. Hosszú, keskeny, fényes csík kanyargott nadrágjától az út közepéig, a gumipadló gödreit keresve, hogy megülhessen bennük, mielőtt egy nagyobb mélyedésben szerény pocsolyába gyűlne. A járókelők szánakozva fölhördülnek, és én, az örök kíváncsi, most az egyszer elfordítottam a fejem: nem nézek oda, nem akarom látni, miféle csík folydogál ott. Annyi rendes hajléktalan van.

Hirtelen eszembe jut a könyvem. Hiszen le sem hoztam. Ott van még mindig, a fiókomban.

Konferencia

Biológia konferenciát rendeznek Brnóban. Valahogy odakeveredtem, egészen meglepő helyekre tudok néha elkeveredni. Nem nagyon mondok nemet, ahol újdonságot szagolok, oda nekem mennem kell. Ott kell lenni, mert annál, amit ismerek, csak érdekesebb lehet. Egyébként a munkahelyemet képviselem, kiküldött vagyok, így jutottam oda.

Brno. Nem tudom, hogy kell kimondani. Brönó, Börnó, felváltva használom, senki se szól érte. Csak mikor a jegyet veszem, akkor nem érti a nő sehogyse. Igaz, az „r” betűvel eleve problémám van, nehezen tudom kimondani. Ez nyomaszt, direkt nekifutok, megpörgetem, brrrnó, habzik a szám, nem érti, brönó, megint nem érti, börnó - mindegy, adjon egy jegyet jó messzire. A kalauz se fogja érteni, hogy hová megyek.

Hárman megyünk, L. és Z. jön velem, L.-t régóta ismerem, de a barátnőjét, Z.-t még sosem láttam.

A konferenciateremben csupa ismeretlen, leülök találomra, lehetőleg nem az enyéim mellé, most szívesebben nézelődök, nincs kedvem beszélgetni. Elöttem egy fiatal, kövérkés, görbe hátú kolléga, szürke, formátlan öltönyben, barátságos kutyaszemekkel. Groteszk figura. Hallom, oroszul beszél. A tébolyult orosz professzor, egy filmszínész kutyaszemeivel és az örület púpjával. Nem ismerem, de sejtem, miféle. Folyton a temetőbe jár, hogy megfigyelje a helyi növényritkaság populációjában beálló változásokat, éjjel pedig sajátságos virágzási

jelenségeiket vizsgálja ugyanott, a fehér köpenyében. Emiatt rettenetes dolgokat mesélnek róla, és a hentes is szorongani kezd, ha ő lép be az üzletbe.

Aztán egy alacsony, nevetős szeműt kezdek figyelni, két nagy, kedves ránc van a szája mellett és sok pici aranyos szarkaláb a szeme sarkában. Nagyon kedves, tetszik. Közben mellém ül egy alak, pechemre magyar, és ismer, pedig én nem tudom, ki ő. Nagy, kidülledő szemei vannak, forgatja őket. És kedvesen mosolyog. Meg van róla győződve, hogy megnyerő külsejű, bizalomgerjesztő alak, ezért azonnal nekiáll bizalmaskodni. Hogy átmászhat-e rajtam, eleve ezzel kezdi. Ejha, milyen jó pofa vagy, gyere, másszá'. Mindenféle szellemességekkel folytatja, egyelőre még bírom. Jó az embereket meghallgatni, olyan érdekes hülyeségeket mondanak, mindenki mást. Egy darabig tűröm, hogy hirtelen, egyszerre, megszakítás nélkül ömlessze rám a világról alkotott, kissé egyoldalú véleményét. Aztán mégis ráunok, ellenvetek. Egy ideje nem nagyon követem, most a prémes állatokról beszél, cseppet sem kedvesen. Határozottan szembeszállok vele, vitázunk, hosszan, idegesítően. Végül a szörménél lyukadunk ki. A bundagyártás felesleges, írom neki a papírra, mivel az előadás rég megkezdődött, és egy ideje már írásban vitatkozunk. „Meztelen vagy?” – jön a válasz.

Puff. Szóval ez is. Én, komolyan, egy ideje már erről ismerem fel a korlátoltságot. Hogy belekeveri. Hát hova nyírjam még a hajam? Tövig, az jó lenne, az tetszene, mi, akkor nem jönnél ostobaságokkal, he? Mert ne mondd, hogy ezt leírtad volna, ha fiú vagyok. Bár tulajdonképpen én vagyok a marha: minek mosolygok. Nő, az ne mosolyogjon. Ott rontottam el. Erről le kell szokni.

Közben a következő előadó lép a pulpitusra, felragyogok. Ez J., az alacsony angol, azzal a két egyenes, bizalomgerjesztő ráncsal a szája körül. Beszél, és mosolyog, húha. A ráncok függőlegesen mélyülnek és simulnak minden szavára. Igazi angol akcentus. Szívmelengető, ez az ember tökéletesen bírja a bizalmamat. Ez az ember jó. Alacsony, vékony, legkisebb mindenhol, és íme, az eredmény nem egy kis méregzsák, hanem két kedves vonal a száj mellett. Nagyon tetszik, szeretem.

Aztán az előadás közepén kiderül, tanár. Na tessék. Még hogy vonalak. Jövök itt a vonalakkal, hiszen én ezt éreztem meg, hogy tanár. A kedveskedő-gondoskodó felállás, meg a biztonság, ami árad belőle, az tetszett. Jó tanár, erre megesküszöm. Szeretik a gyerekek, ő is szereti őket, kimennek a természetbe, köré sereglenek, rákérdéznek, milyen fa az, csak hogy a hangját hallják, azt a megnyugtatót. Álmélkodnak, nahát, tölgy, hadd örüljön. Szerencsések, utolsó mázlisták. És, lefogadom, azt hiszik, nekik ez jár. Én meg kucorogtam otthon a rohadt asztalom előtt, oszt nem szeretett senki. Fellobban rég megunt, a jó tanárok gyerekei iránt érzett gyűlöletem. Rohadt kis undokok. Az ilyeneket a falhoz tudnám állítani, aztán elejteni a vízi pisztolyt és zokogni.

Másnap, mikor visszaindulunk, J. kezét fog velem és udvariasan sajnálkozik, hogy nem tudtunk beszélgetni. Ugyan, ne fájdítsd a szívem. Folyton ez van, hatéves korom óta. „Én igazán akartam, de valahogy nem...”, „Ó, hát te is odajártál? Nocsak, nem is emlékszek...” vagy „Melyik is voltál?”. Valahogy kimaradok az osztályokból. Olyan csendesén ücsörögtem mindig, semmi extra. Legalább egy virágcserepet levertem volna, ezt most külön sajnálom, hogy nem. Milyen könnyű lenne a válasz, én vertem le a cserepet, erről mindjárt tudnák.

De nem vertem le, az osztályba én belépni nem tudtam, csak átlépni a küszöbön, ez sikerült, ennyire futotta minden nap. Az iskola, úgy tűnik, outsidernek nevelt. Kívülállónak, ezért is gondoltam, mikor J. biztosított, hogy a következő alkalommal mindenképpen

beszélgetünk, hogy sajnos nem lesz következő alkalom. Unom az egyesületet, unom ezt a munkát. Nem tartozok oda. Továbblépek. Nem mintha bárhol is megtalálnám a helyem. Máshol leszek kívülálló, és ha elmegyek az irodaház előtt, felsóhajtok, ide tartoztam fél évig.

Kár, ha tényleg otthagynom őket, mert kedvesek, és Z. igazán értelmes alak, jó lenne megismerni. Ez a két nap nem volt elég. Z. és L. egyébként összeveszett, nem érdekes. Majd kibékülnek. Csak a vonaton emiatt külön ültek le, és én pechemre L.-hez jutottam. Az ő baja unalmas. Hogy Z. letört egy pöcköt, kit érdekel. Igaz, a szellemességeit szeretem, meg hogy a világot mindig valami fordított alapállásból nézi, mindig bajkeverő és pimasz, aztán meg kiderül, hogy neki van igaza. A világ valóban kifordult, bajt keverni, ha akarunk se tudunk nagyobbat, és a pimaszság néha az egyetlen mód, hogy gondolkodásra bírjuk az embereket. Szeretem L.-ben, hogy így él. De beszélgetni most akkor sem szeretnék vele, még jó, hogy van nálam egy vastag könyv.

Neki is adok valamit, Kosztolányi novellák, belealszik. Olvasok, Z.-n jár az eszem. Szívesen átülnék hozzá, de mit lógnak a nyakán. Mindenesetre érdekesebb, mint L. Lány, az mindig érdekesebb. Minden lány szemében ugyanazt a tragédiát látom. Fáj nekik, különböző mértékben, némely nem is érzi, olyan enyhén fáj, de fáj, én tudom. Rettenetes, még csak nem is sejtik, micsoda tragédiát rejtenek magukban. Nem mintha a fiúkra nem lehetne tragédiát és belső fájdalmakat kitalálni. De abban nem látom magamat, az csak akkor érdekel, ha furcsa kedvemben vagyok. Többnyire inkább azzal foglalkozok, hogy a saját fájdalmaim igyekszem felfedezni a többi nő szemében. Jó lenne tudni, hogy nekik is van. Muszáj, hogy legyen.

Férfinak lenni, az egyszerűbb. Tessék lehozni a csillagokat. A nő, az meg tartsa a létrát, de ne úgy. Aztán a vége mégis csak az, hogy két férfi kapaszkodik félmagasságban a létrán, és nővicceket kiabálnak át egymásnak, a nő meg lenn unatkozik, elcsavarog, beszélget. Folyton ezt látom, ott is, ahol nem így van. Z.-n töprengek egész úton, a problémáját boncolgatom, ami valójában az enyém. Mert munkahelyet, várost, barátot, elvet én könnyen otthagytok, de ez a kérdés végleg mellém szegődött, minden nap körbejárom, átvizsgálom, megkocogtatom.

Népfőiskola

(Angol klaviatúrán íródott, maradt benne jó pár ékezetmentes betű.)

Ez egy népfőiskola: az ember befizet egy bizonyos összeget, vagy a felet, ha ösztöndíjas, vagy semennyit, ha teljes ösztöndíjat kap, aztán ott el négy hónapig egy bentlakásos iskolában, kilepve a mindennapi életből, nyaralásszerű érzés, de mégsem az, mert tartalmasabb: óráink vannak egyrészt, de sokkal fontosabb, amit itt úgy hívunk, folyosón tanulás. Amikor különböző országból jött emberekkel beszélgetünk, és rácsodálkozunk, hogy Szlovéniában nem eszik meg a fagyistölcsér csücskét, mert úgy tartják, hogy a fagyivirus azzal tisztítja a fülét.

Nem nagyon érkeztem meg úgy oktatási intézménybe, hogy örülnek, volna nekem. Róluk meg lesüt, hogy engem valami hasznos és érdekes lénynek tartanak, nem pedig megoldandó problémának. Lesütne, ha tudnám, ki tanár és ki nem. De nem annyira tudni meg, bár életkor alapján azért látszik.

A vacsoráról annyit, hogy bementünk az étkezdébe, megálltunk a székek mögött, és akkor előjött a szakács, röviden ismertette a vacsorát, megtapsoltuk és elkezdtünk enni. Valami csirkemell volt sütve, finom piros szószban, élénkzöld borsóval megszórva, a színhatás kedvéért. A köret rizs volt, pörkölt mandulaszeletekkel és valami nagyon finom pörkölt

maggal megszórva. Elképesztő. Vajon minden nap így lesz? (Így lett, az ebéd finom és jó zsíros, mindenki elkezdett hízni)

Ez a világ tehát mesterséges. Itt nincsenek bánatok, a nehézség itt kihívás és nem hordoz semmi negatívát magában, a tanárok és a diákok elvegyülnek, nincs hierarchia, csupa olyan dolog valósul itt meg, amivel a valódi világban nem találkoztam tartósan - bár nem mindenkit latok boldognak, van aki hazavágyik, van aki senkinek érzi magát kiszakadva a kultúrájából, szerintem meg ez éppen hogy valami lehetőség, alkalmazkodni, ez nekem valami mániám, szeretem elhagyni az életem ritmusát és felvenni egy másikat, meglátni, mi az, ami megmarad az előzőből, mert ugye akkor az volnék én. Azaz ez is csak valami olyasmi, mint új evet kezdeni Budapesten új szinttársakkal a kollégiumban. Élvezem.

Most, a második hét végén, kissé ijedten tapasztalom, hogy a gondolataim kezdenek eltűnni. Angolul gondolkodom, azaz igen egyszerűen. Egy nagy angolteszt lettem, zht írok minden percben, megoldást keresek, megfelelő kifejezéseket. Nem olvasom az Esterházy könyvet. Eleinte elővettem, de aztán megértettem, legalább félórát rá kéne készülnöm fejben, elővenni minden tudásomat a valódi világról, az otthoni érzésekről, akkor tudnám érteni ezt a könyvet, utána újabb félóra koncentráció hogy mindent elfelejtsek. Nem lehet egyszerűen átkapcsolni. Marad a partizás, majd minden este sorozok és tancolok, és a viccelődés, a lemegyünk a partra tengert bámulni, az eves élvezete, csupa, csupa leegyszerűsített öröm. Tegnap megnéztünk egy kastélyt. Csak a cirádákat láttam. Meg egy kutyaszobrot, ami aranyos volt. De nem láttam azt, amit történelmi helyeken mindig átélek, és amit úgy szeretek. Nem tudtam elképzelni, ahogy parasztok a földeken gürcölnek, miközben a király a némileg ronda, csicsás templomban üldögél. Nem történt semmi, ami szokott. Ezt nem panaszkodásképpen mondom, hiszen azt hiszem most nem is hiányzott ez. Mert azért ez nem feltétlen elbutulás. Csak máshogy éles. Hol kevesebb az élmény, hol több. Beszélgettem már Pakisztánról, Etiópiáról, Szlovéniáról, megtudtam róluk érdekes dolgokat - például a pakisztáni fiú nem tud késsel és villával enni, mert ők otthon kézzel esznek. Zavarban is volt emiatt. Hogy megvigasztaljuk, tegnap mi is kézzel ettünk. Rizs volt, hússal és salátával. Elég jó dolog kézzel enni, elmondhatom. A japánok meg pálcikával esznek ugye, úgyhogy terítéskor nem tudják melyik oldalra, kell tenni a kést, melyikre a villát. Ha leves van, az emberek egyszerre kiszedik maguknak a levest és a másodikfélét, és párhuzamosan eszik. Nem folytatom, mert már belekavarodtam, nem tudom, mit gondoljak az egészről. (és tessék, ahogy eltanácstalanodtam, már elő is nyomult a megfelelő angol kifejezés: have no idea - azt hiszem, ez olyan, mint a sakk: Karinthy írja, hogy miután több hosszú partit lejátszik, otthon átrakja a bútorokat, mert zavarja, hogy a szék leütheti a szekrényt, és az asztal egy lóugrással mattot adhat az ágnak. Rááll az ember agya a szabályszerű keresésre)

Ja, és voltam a modern művészetek múzeumában is ma, voltam már egyszer, de nem volt idom mindent megnézni, visszavágytam, de most nem tetszett úgy. Pénzszaga volt. És a legnagyobb kiállítás most a Roy Liechtenstein fele pop-art kiállítás, ami jó, de nekem nem elég hogy kitegyen egy múzeumot, ezek főleg képregény kockák, nekem ötven mikiegeres meg szőke nos meg robbanásos kép nem mond többet mint három, sőt azt hiszem három döbbenetesen jó lenne, elámulnék rajtuk, mekkora ötlet, kitenni a múzeum falára egy primitíven megrajzolt dogos szexbombát amint primitíveket gondol primitív színekben de tíz ilyen képtől rosszul vagyok, mert miért hiszi az illető aki csinálta hogy újat alkotott tizedjére is, csak mert mások a szereplők, más a történet, ha ugyanaz a világ, neki tehát fontosak a szereplők a karakterek ezeken a képeken, nekem csak a világ fontos rajtuk, az, hogy milyen távol állnak elvileg a művészettől, és mégis milyen sokat elmondanak az emberekről, akik rajzolják, írják, megveszik és olvassák ezeket, akiknek ezek a hétköznapiak, de számomra ez

független a figuráktól. Hát mindegy. Csak innen jött a pénzszag érzése, hogy Roy Liechtenstein megél ebből és sikeres, elismerik, cserébe ő is elismeri David Hockneyt, akinek húsz képe van Los Angelesi úszómedencéről, szűk kis klub, egy jó ötlettel, tehetséggel, nemtudommal bejuthatsz, de nem kell örökké megújulnod, és gazdag leszel, és szép barátnőid lesznek, Amerikába költözöl és lesz egy úszómedencéd, hogy ne csak a másokét ferd le. Bár David Hockneynak vannak képei, amik nagyon tetszenek, csak ezek az úszómedencések nem. Aztán a múzeumbolt is pénzszagot árasztott, buta noteszek, a képregény képekkel a borítójukon, méregdrágán, buta pólók és kendők, giccses képeslapok, minden megfizethetetlenül drága, és nagyon, nagyon ostoba. Ceruza, amin csak a múzeum neve van (Luisiana), több száz forintért, és funkciója mindössze annyi, hogy mutogathasd, voltál ott, te aztán érted a modern művészeteket. Akartam képeslapot venni, volt ami tetszett, de amiket te Szlovákiában vásároltál azok szebbek voltak és tizedannyiba kerültek, volt egy szép kép egy bicikli csomagtartójáról amin egy madárfészek volt, meg egy nagyon ötletes, egy fehérruhás nő, asztal mögött áll, az asztalon pohár bor, koktélpohárban, ezért tulajdonképpen fekete háromszöget látunk a fehér ruha előtt, éppen a combok között valahol, nagyon ötletes, mondom, de nekem nem ér meg kétszázötven forintot.

Na nem panaszkodom tovább, mert azért jó hely az, csak nem szabad gyakran odamenni. Van itt, például Picasso is. és akkor is megállsz előtte, ha nem tudod, ki festette.

Most mennem kell a reggeli gyülekezésre, kávézgatunk, énekelgetünk, kötelező jelleggel. Kicsit iskolás, de nem rossz. A dalok néha elég érzelgősek (a múltkor kiderült, az egyiket meg Chaplin írta – Hát az tudott beszélni? - kapta fel a fejet az amerikai fiú, de nem kell megjedni, csak viccelt)

Jó itt, nagyon jó, fájni fog, amikor kidob magából ez a meleg burok, ez a stresszmentes lét, ahol nincsen munka, csak takarítás, ami viszont birtoklásélményt nyújt, ezt Ady Endre óta tudjuk, a koldus zselléré a búza, nem a grófé, aki megeszi (nem búza alakjában). Kitakarítottam a mosókonyhát és az enyémnek érzem, ez jó. Ettől itthon vagyok. Na de elsősorban persze nem a mosókonyha fog hiányozni, hanem a társaság, én nem vagyok egy érzélgős típus, úgyhogy szégyenkezve ismerem be, hogy néha sörözgetés közben csak végignézek az arcokon, és mint egy idős nénike, ráébredek, mennyire szeretek én itt mindenkit, nem túl jó érzés, igyekszem elhessegetni.

Az iskolát egyébként meg mindig nem sikerült megfejtennem. Pedig állandóan ezen töröm a fejem. Van egy rakás gyerek, aki fizet pár ezer eurót hogy, itt töltsön négy hónapot. Mert rendkívüli hangulat van itt, mert tanulni akarnak, vagy éppen világot látni. De van, akit a szülei iratnak be, van, aki dán állampolgár akar lenni, őt a 64-en vagyunk 32 országból szöveg nem hatja meg, neki egy evet kell lehúznia Dániában, és boldoggá válik. Ugyanakkor ő is szeret itt lenni, azt hiszem. Bar van, hogy nyafog, de hívhatjuk e nyafogásnak, amikor ő fizetett azért, hogy itt legyen (na jó, a szülei fizettek).

Nehéz elképzelni, hogy élük meg ezt a helyet azok, akik fizettek érte. Rudi azt mondja, akik zsebből kipergetnek ennyi pénzt, azok ugyanúgy, mint mi. De azért mégis más. Nekünk itt minden ajándék. Nekik meg szolgáltatás.

Egyik barátomat, akinek a szülei fizettek az iskolát, megkérdeztem hogy érzett mikor idejött. Azt mondta, megnézte a honlapot és úgy tűnt neki, hogy itt valami elvadult hippi közösség van, ezer ország népe együtt, szeretetben, szabadságban, és milyen igaza van, eddig nem sikerült meghatároznom miféle atmoszféra van itt, de a hippi jelző elég találó. Viszont működhet e egy hippi közösség első osztályon is, azaz nem veszik e el a lényeg, ha úgy csatlakozhatsz fel évre hogy befizetsz párezer eurót, és onnantól főznek rád, mosolyognak rád és programokat szerveznek neked? A jelek szerint működhet, mert igenis kialakult itt egy igen

jó közösség, de vannak zökkenők is. Én elbizonytalanodok amikor azt hallom hogy vannak aki unatkoznak itt, vagy egyszerűen csak utalják ezt a helyet, nem tudják hogy ezzel minket minősítenek utálatosnak és unalmasnak, a thai fiút aki 9 évig szerzetes volt egy buddhista kolostorban most meg tetoválása van és rapzenét hallgat, és tegnap este elmesélte hogy megy az, 13 évesen bekerülni egy kolostorba, hogyan csaltak összevissza, nem tartottak be semmit, ha nem volt muszáj, amikor bojt volt, titokban bevitték a kenyeret a szobájukba, pókembert olvastak az ima közben, és mégis, amikor eljött az ideje, hogy döntsenek, menni vagy maradni, hát maradtak, mert szerették az egészséget, úgy ahogy volt. Végül 21 évesen döntött úgy hogy nem marad tovább, de azt hiszem jó kalandként élte meg. Vagy unalmas e a japán fiú, aki itt ül most a mellettem lévő gépnél, félszeg, mindig mosolyog, meg bólogat, de amikor színpadi előadás volt, ő volt a legjobb, azután saját tv híradót adtak elő egy másik fiúval, és fergeteges volt, kiderült, képes utánozni az akcentusokat, az embereket. Vagy a vietnami lány, aki szinten visszafogott, de igen barátságos, hát nem izgalmas e odaülni melle és elbeszélgetni vele, nem izgalmas e Vietnamból beszélgetni valakivel, aki ott élt húsz évet, énnekem az is élmény hogy egy asztalnál ülök velük és összemosolygunk. Eleinte csak örültem micsoda kincsesbányát találtam itt, aztán rájöttem: én is része vagyok, a dán-angol-brazil fiú, aki Amerikában született és Kuvaitban élt évekig, elragadtatottan mondta, milyen jó, hogy barátok vagyunk, neki sose volt meg magyar ismerőse.

Az is igaz, hogy akik nem szeretik ezt a helyet, azok általában nem az embereket szidják, hanem magát az iskolát, ők nem úgy gondolják, hogy mi vagyunk rémesek és unalmasak, inkább az a bajuk hogy nincs elég program meg szolgáltatás. Mert nem tudják, hogy az iskola az csak egy keret, itt mi magunk vagyunk a lényeg, mi vagyunk a szolgáltatás. Ugyanakkor lehet, hogy én tévedek, és igenis igényesnek kell lenni, szidni kell az órát és az ételt, mert finom bar, de olajos, a varost, mert túl csendes, a népet, mert túl nyugodtak, az országot, mert nehezen ad vízumot.

Ami a tanárokat illeti, ők szeretnek itt lenni, ahol ugyan kevésbé fizetik meg talán, de nekik is élmény ennyi eltérő kultúrával találkozni, és ők is részesei a jó hangulatnak, ez nem foglalkozás, ez életstílus, a tanítás itt nem jár stresszel, agresszióval, erőszakkal. (Szerintem eredménnyel se.) Vagyis mindenki jól jár, ugyanakkor tanítás folyik, csoportmunkák zajlanak, sőt, mi takarítunk - azaz mindkét fel úgy érzi, tett valamit. De tett-e igazán? Nem tudom. Ugye elvileg látok egy átlagos bangladesit, egy átlagos kínait, egy átlagos nepálit, és megtanulom elfogadni őket. De az átlagos bangladesinek a munkahelye fizette a tandíjat, az átlagos kínai évek óta Amerikában él, az átlagos nepáli márkás pólóban szaladgál. Pedig árva. Csak van egy dán házaspár, akik táv-örökbefogadást játszottak velem, azaz utalgattak a pénzeket az SOS Gyermekfaluba, Nepálba. Nyilván meg is látogatták néha. Na mindegy, ez egyedi eset, mindenesetre mi ösztöndíjas kelet európaiak ezerszer csóróbbak vagyunk az afrikaiaknál meg az ázsiaiaknál. Ami itt nem látszik, mert nem kell költeni semmire igazán. Azaz... figyelem, jön a következő csavar. Nem kell költeni semmire, mindazonáltal az angol, az amerikai és a dán-angol rendszeresen kijár a McDonaldsba hülyeségeket enni. Ebből le is vonhatnánk, ők a társadalom krémje itten. Dehogy! Azt hiszem ők otthon szerény középszintet, ütnek meg. Jó, azt a párezer eurót simán megfizettek, de ez nem egy rendkívüli dolog. Az afrikai ázsiai országokból viszont erősen a felső tíz (száz) ezer gyerekei jöttek. Na mindegy, nem nagyon van ennek vetülete, inkább érdekesség. Meg vagyok kavarodva, nem tudom, ki kicsoda otthon, próbálok a dolgok mélyére ásni, hogy működik ez az iskola, ez a kicsi társadalom itten, és mi is tulajdonképpen a célja.

Tantárgyaim:

Kulturális különbségek - ez eleinte elég játékosnak tűnt, utána egyszerűen nem szerettem. Csoportokra kellett oszlanunk, megvitattunk témákat, és az óra végén prezentálni őket.

Csakhogy. Az időből rendszeresen kifutottunk, semmi szervezettség nem volt, és hiába tudom hogy itt ez nem baj, mert a lényeg a beszélgetésen van, hogy Mohamed meséljen nekünk a jemeni partikról és a furcsa kábítószerrel amit mindenki használ ott mert legális, és csak fal hogy prezentálni kell, nem egyéb, akkor sem tudom kigyomlálni magamból az állandó rossz érzést, hogy mar megint késésben vagyunk gyerekek, legyetek csöndben mert miattatok nem tudjuk befejezni József Attilát.

Európai kultúra - Joycerol meg a Mona Lisáról volt eddig szó, tulajdonképpen művészetről szól. Eleinte kicsit taplónak éreztem magam, mert nem tudtam ezeket a bevett formulákat, arról hogy mi különös Mona Lisa mosolyában, meg mit irt Platón, meg ki mikor élt, a századokkal mindig bajban vagyok. De utóbb kiderült én még relatíve otthonosan mozgok a témában, ráadásul nem is kell tudni, a tanár nagyon szeret előadni. Szerintem, tud is.

Közel-Kelet - itt megnyugodtam, hogy nem én leszek a legtájékozatlanabb, az amerikai lány igen kedvesen megkérdezte a tanárt: Melyik kontinensen van a közel kelet? Európában? Ugyanakkor ő legalább mer kérdezni. Én néha úgy érzem alapvető dolgokat nem tudok, de inkább csendben maradok. A tanár azzal nyaggat minket, hogy keressünk megoldást a helyzetre, az iraki háborúra, a terrorizmusra, hát még nem találtunk, azt hiszem, ő sem várja el komolyan, csak szeretné, ha gondolkodnánk. Az amerikai lány egyébként egyre kevésbé lelkes, minden órán azt hallgathatja, milyen rossz az USA külpolitikája, és nincs teljesen kimondva, hogy nem az egész USA rossz és elhibázott és felesleges ország, lehet nevetni Bushon, de nekem nem esik jól, ha közben ott ül valaki, akinek ő az elnöke.

Dán - rengetegen vagyunk sajnós, úgyhogy nem lesz egy hatékony tanulás. Egyébként csak magánhangzókat mondanak szinte. A kanadai lány azt mondta a szlovén fiúnak, hogy szerinte fölösleges megtanulni dánul mert csak nyolc millióan vannak, az semmi. Mikor Rudi megmondta neki, hogy Szlovéniában meg csak két millióan élnek, eléggé meglepődött. Persze nem kell senkit hülyének nézni, a legtöbb ember nagyon nemzetközi itt, ez a kanadai lány például volt Magyarországon is már, csak éppen ezt a dolgot nem tudta. Az angol fiú meg tud magyarul köszönni és káromkodni. Az osztrák lány egész sok szót tud magyarul.

Művészet és dizájn – helyes dolog, a dizájn alapelveiről tanulunk, képeket komponálunk színes papírokból, aztán elemezzük őket.

Rajz - Ez eleinte csalódás volt: csak bemegyünk a műhelybe, és azt csinálunk, amit akarunk. Semmi extra. Aztán felfedeztem, hogy ha nem mondják, hogyan használjam például az akvarellt, hogy átlátszó felületeket csináljak, vagy kenjem az összes festéket egymás tetejére, akkor mindkettőt lehet, élvezem a nagy szabadságot, eleinte valószínű képeket próbáltam festeni, aztán egyre elvontabbakat, egyre vadabbakat. Jó. És dicsérnek is, azt mondják én vagyok itt a kis tehetség, ami nem igaz ugyan, de jól esik.

Egyébként szerintem a tanárok nem olyan jó tanárok, inkább jó fejek. Bármelyikkel szívesen elbeszélgetek, meg jó hogy ezer helyről jöttek, de nem igazán csiszolgatják az oktatási technikájukat, talán éppen mert majdnem mindenki fizetős, és nem tanulni, hanem szórakozni jöttek. A tanárok is sokszor elmondtak, hogy ez arról szól, hogy érezzük jól magunkat olyan emberekkel, akik teljesen mások, mint mi, mert az iskola célja az előítéletek lerombolása. Ezt pedig jobban szolgálja az esti együtt mulatozás/sörözés/teázás, mint a tanulás. De egyébként bevett dolog az, hogy játszunk az órán, meg csoportmunka, prezentáció, beszélgetés, tehát minden rendben, de azért nem az az igazi tanulás-dolog valahogy. Azt hiszem, ez is hozzátartozik a hippy-jelleghez: nincs kemény fegyelem, nincs nehéz munka, eredmény is csak immel-ámmal.

Van egy olyan óránk, hogy Dánia és az északi országok, ennek keretében ellátogattunk mar egy oviba, egy általános iskolába és egy szakmunkásképzőbe, vagy főiskola volt, nem is tudom. Az emberek itt hajóácsnak tanulnak, és teljesen vegyes életkorúak, tizennyolctól huszonnyolcig. Nagyon érdekes volt, öt-hatfős csoportokban beszélgetünk a gyerekekkel, körbevezetnek minket az iskolában. A mi csoportunkban volt két fiú, akik büszkén mutattak egy-egy régi kopott hajót, hogy ez az övék lesz, dolgoznak rajta minden nap, felújítják, ezt lekapják, oda újat raknak, ott meg lefestik, de nézzük meg a tervrajzokat, meg a fényképeket, hogy milyen volt, meg oda kell egy tető, persze, a régi orr helyébe meg újat raknak, nyilván. Mondtak, ez nagy lehetőség, szinte ingyen megkapják a régi hajót, meg minden anyagot és eszközt, és a végén hazavihetik. Gondoltam is, ebben az iskolában aztán lelkes gyerekek tanulnak. Aztán kiderült, hogy az egész iskolában csak ők ketten vállaltak ilyet, a többiek úgy látszik nem akartak hajót. Pedig jó mókának tűnik. Meg is kérdeztem, miért nincs versengés a roncokért, azt mondták, a többiek jobban szeretnek sörözgetni. De ők egy idő után megunták hogy minden este söröznek, inkább dolgoznak a hajójukon. Egyébként remekül beszélnek angolul, ami egyrészt furcsa, mert tízévesen kezdik tanulni, én meg kilencévesen kezdtem oszt sehoh se vagyok, másrészt érthető, mert a dán eléggé hasonlít az angolra. Akkor is. Egy nagydarab hajóácsból elvárnám, hogy törje kicsit a fejét, miközben megalkot egy összetett angol mondatot.

Másik érdekesség, hogy mit tanulnak az emberek az iskolában. A kínaiak Tibetről maximum annyit tudnak hogy Kína egyik tartománya, de volt, aki azt sem tudta hol van. Arról meg végképp nem hallottak, hogy valaha külön állam volt, és szeretne függetlenedni. Egy tizenhat éves jordániai gyerek itt hallott először a holokausztról.

Ja, tegnap közel-kelet órán megnéztünk egy filmet, az is nagyon érdekes volt, gyerekekkel csinált interjú egy riporter. Beszelt két ortodox zsidó kisfiúval, egy ikerpárral, akik szinten zsidónak mondtak magukat, de nem voltak vallásosak; egy izraeli palesztinnel, és egy palesztin menekülttábor lakóival. Találkozót akart szervezni ezeknek a gyerekeknek. Az ortodox zsidók elzárkóztak, attól hogy arabokkal találkozzanak. Az ikrek teljesen nyitottak voltak, szerettek volna meghallgatni a palesztinokat. A menekülttábor lakói szintén találkozni akartak az ikrekkel, egyet kivéve, aki iszonyúan utalta a zsidókat, zsidó katonák lőtték le egy barátját, amikor kövel hajigáltak a zsidók hazait. Nekik úgy kellett elhagyniuk az otthonukat, mert a zsidók kiraktak őket, ő ha zsidót lát hát úgy érzi, szeretne megdobni egy nagy kövel, ő nem kíváncsi rájuk. Eleget tapasztalt már, mondta, bár tulajdonképpen sohasem látta a hazát, ahonnan „kirakták őt”, nem is élt még akkor. Na, ez a kisgyerek elég agresszív volt, és a barátai csak nehezen tudtak rábeszélni, hogy találkozzon az ikrekkel. De aztán csak találkoztak, eltöltöttek együtt egy napot, fociztak, játszottak, jól érezték magukat. és ez a kis agresszív vezérgyerek, ez lett a leglelkesebb végül. Nagyon furcsa volt. Ezt a filmet egyébként Oscar díjra is jelölték, Promises (Ígéret) a címe.

De nem csak ez volt érdekes, hanem ahogy a szüleik mondatait ismételték, gyűlölködő vicceket, érveket és történeteket, amiket otthon hallottak. Az ikrek nem, ők arról beszéltek, hogy meg kell hallgatni a másik felet is. Pedig nekik minden reggel iskolába menet figyelniük kell az embereket a buszon, mert azon a járaton már többször is volt terrorista merénylő. Ha gyanús alakot látnak, leszállnak. Egyébként az is szép volt, amikor a nagyapjukat nyaggatták, hisz-e Istenben, ő meg vonakodva és szelíden elismerte, hogy bizony nem. Mennyire mást kapnak ők otthon, mint az a kisfiú, aki a palesztin városrész mellett gyakorlatozó katonákkal kapcsolatban elsütötte apukája viccét, miszerint, jó hogy ott vannak, mert ha mellélőnek a céltáblának, legalább eltalálnak egy arabot.

Jaj, nem is meséltem, borzasztó izgatott vagyok, pár héten belül roma emberek jönnek ide, és majdnem végig maradnak, négy országból jönnek, köztük Magyarországról, persze krém, mint itt mindenki, gyenge lenyomata saját kultúrájának. Elég, ha annyit mondok, beszélnek angolul, és vezetőképzésre jönnek, civil szervezetek vezetését fogják tanulni. De akkor is, azt hiszem a véleményem véglegesen, átformálódik a romákról, illetve kialakul, mert eddig azért nem nagyon volt. Sőt, remélem, hogy akad egy-két barátság is, micsoda jó dolog az, romákkal ülni be a Castroba és hirdetni, mekkora tolerancia lakik énbennem, meg mondatot kezdeni, azzal hogy "van egy roma haverom, aki..." Mert lehet, hogy van egy-két roma ismerősöm, de én nem tudom követni ezeket a dolgokat, fene tudja ki roma ki nem, nem mennék át a Miép felvételi tesztjen. Meg hát itt alapvető téma lesz az, hogy ők romák, itt rá lehet kérdezni, feszegetni lehet, ez is egy jó oldala az IPC-nek. Szóval lelkes vagyok, bar vannak félelmeim is. Lehet például, hogy nem fognak tart karokkal felem rohanni, ha megtudják, hogy én vagyok az, akinek a fejében benne van az összes előítélet velük kapcsolatban, meg ha próbálok is szabadulni tőle. Hiába nevelnek toleránsnak, onnantól hogy Magyarországon nőttek fel, nyilvánvalóan végighallgattam ezer buta romaellenes viccet, ezer ócska fejtegetést, miért rosszabbak ők nálunk, ezek aljas és dühítő eszközök, de bizony működnek. Na ezzel csak azt akartam finoman körülírni, hogy mikor először meghallottam hogy jönni fog huszonhat roma, hát összerendeztem. Aztán elszégyelltem magam.

Ma egy angol filmet láttunk, ami egy Angliában élő pakisztáni családról szolt, az igazgató meg elhatározta hogy bezárja az ajtót, hogy a későn jövők ne tudjanak bejönni, mert olyan nincsen kérem hogy összevissza járkálunk, a többiek meg nem tudják elvezni a filmet, persze minket meg se kérdezett, szerintem egyedül őt zavarják a járkálok, viszont ő az egyetlen, aki barmikor meg tudja nézni a dvd-t a saját lakásában, egyedül, húsz liter popcornnal, úgyhogy nem tudom miért olyan kényes erre. Pláne ebben az esetben, a pakisztáni gyereket megkérdezem hogy tetszett a film. Gondolom nem nagyon, mert eléggé negatívan mutatta be. A pakisztániaknál félóra késés a minimum, és hát ez nem katonaiskola, ez fizetős nyaralás, nem rúgják ki őket az órákról, elfogadják, mint kulturális dolgot (na jó, néha azért pontosak), adódna tehát, hogy ha egy film pakisztániakról szól, akkor ne rekesszük ki a pakisztániakat, akik egészen biztosan nem jönnek pontosan. De nem baj, megoldották, mert addig kopogtattak az ajtón, míg valaki beeresztette őket. Illetve nem akarok filmkritikát írni, inkább csak azt mondom, volt egy olyan érzésem hogy össze kell mosolyognunk a hátuk mögött: ilyenek, kegyetlenek, primitívek, de ők is emberek, szépek tehát.

Asif valóban nem dicsérte a filmet, bár mérges sem volt. Azt mondta nem így néz ki egy tipikus pakisztáni család. Mert ők ennél jobban szeretik egymást. Az angolok meg kritizálják a saját társadalmukat, ne a pakisztánit. Hat, ebben van valami. Ugyanakkor ez a szeretetdolog sem hangzik meggyőzően: számít-e, hogy miért engedelmeskedik a nő a férfinak: mert szereti, vagy, mert meg lesz verve, ha nem. én csak azt látom mindkettőben, hogy a nő engedelmeskedik, a férfi el.

Ami rossz itt, az a mindenhol jelenlévő amatőrség. Hogy gyenge képességű gyerekek vannak egyberakva egyetemi végzettségüekkel, és a tanárok nem vesznek erről tudomást, illetve úgy kezelik a dolgot, hogy hagyják csendben nyuglődni a bolgár fiút, miközben velünk Jungról beszélgetnek. De hát ez nem megoldás. Aztán ez a terembezárás dolog. Vagy hogy egy rosszabbat említsek, itt van mindjárt Abdoul esete, ezt a nevet hallva az egész tanári garda idegesen összerendezzen. Abdoul öt hónapja tanított itt, amikor kirúgtak szexuális zaklatásért. Az, hogy kirúgtak persze jó, csak neki öt hónapja volt szokása, hogy a bulikban kinézett magának egy lányt, azt mondta, hogy akar valamit mondani neki, menjenek ki a teremből, mert hangos a zene. De nem állt meg a terem szélénél, elvitte őket a szobájába, borral kínálta

őket és aztán nem tudom mi történt, mert én nem kérdeztem, hanem Afrikáról beszélgettem vele, amikor pedig témát váltott, hát udvariasan távoztam. De biztosan talált lányokat, akik kicsit ittasak voltak mar, és igenis kertes bort, senki sem tudja mi történt velük, és azt sem, kik ok, csak annyit tudunk, hogy bár a tanárok közül tudtak néhányan, mit művel Abdoul, senki sem szolt az igazgatónak, csak miután a többszöri figyelmeztetés ellenére sem hagyta abba a dolgot. Mondom, nem tudjuk, kik a lányok. Senkin nem látni semmit. Nekem ez kicsit ijesztő. Maga a zaklatás nem az iskola hibája, ez mindenhol megeshet. De hogy hónapokig húzódik, a szomorú.

2006 október, Anglia

Először naplót akartam írni. Annyi minden történt október táján. De nem állt össze semmi értelmessé, nem volt lineáris gondolatmenet, sem összefüggő eseménysor. Ötvenhat és Magyarország nem út, hanem - hogy egy költőt idézzek, akihez majd még visszatérek – útvesztő. Hát nem gondolatmenet lesz ez sem, csak kóválygás.

Ötvenhatról eleinte csak a a sárga falevelek jutottak eszembe, a gimnázium egyik előadásán használták őket, narancs megvilágítással, nagyon szép volt. Sárga falevelek és egy tizenhét éves, lámpalázasan felmond valami verset, amiről megtanultuk, hogy nem nekünk szól és nem rólunk, hanem 1848-ban írta egy lángelkű költő, aki meghalt a hazáért, amit mi sose fogunk, és a vers az olyanokról szól, amik mi nem vagyunk, és ahogyan a vers, úgy ötvenhat sem értelmezhető ránk. (Lásd: Ady Endre, kocsit az éjszakában – „a vers az első világháborúról szól,” diktálják egy tizenöt évesnek, akinek éppen akkoriban törött szanaszét a gyermekkori világa és viszi egy rossz szekér a bizonytalan felnőttkorba. „Gorlicei áttörés, mikor volt, tudod, vagy nem tudod, te komisz.”)

Ötvenhat egyébként furcsa volt, nem volt bejáratva. Március tizenöt például rendben van, ott a vers is jól hangzik. Nincs feszültség a tornateremben, még az ájulások is ritkábban ájulnak el március tizenötödikén.

Nem úgy ötvenhat. Ötvenhat szürke, nincsenek legendák, nincsenek jelképek, nincs Pilvax, csak lövöldöző diákok vannak, pillanatnyi diadal és utána még harmincöt év kommunizmus.

Mióta nem járok gimnáziumba, ötvenhat nem különösebben része az életemnek. („Mécshímét kifütyülték.” „Ki az a Mécshím?” - Anyám rám néz, sóhajt.). Egy japán ismerőssel kószáltunk Budapesten, és ő rákérdezett valamelyik emlékműre. Mondtam róla ezt-azt, de ugyanúgy néztem az emlékműt, művet, mint ő: félrebillent fejjel, tűnődő tekintettel, értetlenül.

Nem tudom elképzelni a tankokat a körúton, ezt most bevallom. Meg sem próbáltam. Talán nem is akarnám, az én Budapestem nem az a Budapest – de akkor mire a golyónyomok, amik olyan örült arckifejezést adnak a házak stukkó védőangyalainak? (Ez megint az illető költő...)

Az van ötvenhatal, hogy hiába fáj nekem minden igazságtalansága, magamra nem vonatkoztathatom. A „szabadságért feláldozom (...) az életemet” logika számomra értelmezhetetlen. Hiszen a szabadság, mint az élet: adott. Az élet szabadság nélkül hibás termék, boltba visszavivendő, reklamálendő, értéke levásárolható (és mióta Angliában élek: a menedzser személyesen bocsánatot kér).

Idén kaptam egy szöveget ötvenhatról. Egy naplóformában íródott regény utolsó fejezete, Penny, a '45-ben Angliába menekült magyar lány szemén át mutatja be ötvenhatot. Én Kat, az Angliában élő magyar lány vagyok, így kaptam a szöveget, fordításra.

Így történt, hogy ötvenhat októberében egyszerre fordítottam Penny történetét, aki a BBC rádión hallgatja, mi történik otthon aztán bekapcsoltam a BBC rádiót és hallgattam, mi történik otthon. (Közben persze a tanulmányaim se hanyagolhattam el, így egész idő alatt a marxizmusról olvastam.)

Bármilyen szörnyű is volt a világ, a BBC azt érezte, hogy van még rend, van még értelem – vannak esti hírek.

És tényleg: John Humphrys hangja a legmegnyugtatóbb a világon. Ha John nem sír, én se sírok.

De aznap este a hűvös, kimért hang egy fokkal vékonyabbnak tűnt, egy picit hangosabbnak és izgatottabbnak.

„Magyarországon továbbra is folynak a tüntetések. A BBC megerősített híreket kapott a városban előforduló szórványos fegyvertűzről.”

(...) a telefonhoz rohantam, hogy felhívjam anyámat. „Hallottad? Igaz ez? Mi történt?”

!

Az első komoly zavargásról nem a rádión értesültem. A Metrót olvasgattam reggeli félálomban, a vonatra várva. Új kabát volt rajtam, kesztyűt kell hozzá venni, morfondíroztam, milyen színű legyen, boltok persze még zárva, hát nézzük akkor, színes hírek a nagyvilágból, mi is történt tegnap, ahá, békés puccs Thaiföldön a fő nemzetközi hír. A kisebb hír meg valami rémséget tárgyal megint, a képen egy égő autó. Na szegények, mi történt már megint és hol? Jézusom. „Hungary”. Mit keresünk mi az angol Metróban? Emberek autókat gyűjtogatnak. Az emberek indulatosak. Magyarország a gyanús országok oldalára került.

Magyarországon félni kell. Akkor megzavarodtam, mert mondtam már, én úgy nőttem fel, hogy ez az ország „kicsit sárgás, kicsit savanyú,” de viszont most már tényleg a mienk, azaz biztonságos. Aztán persze kiderült, hogy annyira nem kell félni, hogy Gergő bátyám elment a Parlament elé és nem lötték le.

És október huszonháromat már izgatottan vártam, végre, nagy, igazi megemlékezés lesz, méltó az eseményekhez, olyan igazi, egésznapos megemlékezés, együtt mindenki, még én is, itt kint.

Aznap este a hűvös hang egy cseppet sem volt izgatottabb. „Október 23 káoszba torkollott, előre megmondtuk, kérem.” És tényleg megmondták: a témáról szóló műsort már egy hete reklámozták „Magyarország elintézetlen ügye” címen. Nem is rohantam sehova, csak megnyitottam az emailjeimet.

Kezemben apám levele. Öt év börtön után kiszabadult.

Képernyőmön apám emailje. Nem volt börtönben, de azt sem mondanám, hogy szabad lett volna, mint a madár. Ezt a részt a negyven felettiek kérem, nagyon kérem, ugorják át: a kommunizmus tönkretette/elrabolta/megkeserítette harminc évét. Többet.

De ezt csak képzelem, igazából fogalmam sincs, mennyit szedett ki az életből a legvidámabb barakk. Talán csak én lettem túlságosan kapzsi, én '80-ban születtem, nekem utazás kell, és biztonság és internet és finom mangó. Ezért is olyan hihetetlen ötvenhat. És az egész múlt.

De azért persze magába rántott az egész, a fordításhoz utána kellett olvasnom, mi történt, hogy történt, régi felvételeket láttam, ajánlom megnézésre, a BBC weboldalán van egy, helyszíni riportok, megdöbbentő. Valóságos (és igen bizonytalan) emberek számolnak be arról, hogy eddig ez és ez történt, és nem tudják mi lesz, de kitartanak és megtesznek mindent, hogy Magyarország szabad ország legyen. Háttérben tépett, ijedt, lelkes emberek a szakadt utcákon. Lehet, hogy azért is könnyebb március 15-öt feldolgozni, mert nincsenek fotók és interjúk? Petőfiről egy kormos kép volt a könyvünkben, aranyos kis kéményseprőre hasonlított, semmi tragikus felhang. Az eseményekről meg színpadias, beállított képeink vannak. Nade másban is különböznek, persze.

Október 24: BBC: 56 - *Magyarország elintézetlen ügye*. Már ideát is észrevették mennyire furcsán ünnepeljük/gyászoljuk mi az októberi forradalmat. (Ezt sose tudtam: ezek ünneplések vagy gyászolások? „Megemlékezés, kicsim.” „Na jóóóó, de akkor az melyik?”) Nemzeti autóborogatással, könnygázzal, de úgy ám, hogy a norvég királlyal is végignézetjük, gyönyörű hagyómaany.

A riporter interjút készített a tüntetőkkel, beszélt Gyurcsánnyal, és, jaj, még a Munkáspárthoz is elment. A Munkáspártot leszámítva mindenki összeszedetten érvelt, értelmes dolgokat mondott. Bár Gyurcsány épp csak ellibbent a riporter előtt, valami találkozóóról jött ki.

A tüntetőknek már több ideje volt: elmondták, hogy a mai kormány nem egyenlő az akkorival, a jelképeket azért használják, mert annakidején sokkal rosszabb körülmények között az emberek mertek véleményt nyilvánítani, akkor ma, mikor demokrácia van, pláne ki kell mondani, amit gondolunk, és ők konkrétan azt gondolják, hogy Gyurcsány nem elég hiteles ahhoz, hogy elnök maradjon. Korrekt, szerintem. (Nyilván nem ő gyújtotta fel az autót.) Munkáspárt már nem annyira korrekt: „Itt most diktatúra van, és forradalomnak kell hívni az ötvenhatos ellenforradalmat!” BBC: „És ha ellenforradalomnak hívja, lecsukják?” Mp: „Ööö... le.”

Aztán a riporter elmélázott, hogy igen, a jelenlegi kormány emberei közül talán sokan kommunisták voltak, nadehát Nagy Imre is az volt! Akkor Mécs Imre ügyére is kitér, és végleg belezavarodik. De még mindig többet ért a helyetből mint én. Hiába, konfliktusokon edződött.

És, talán ezért, vagy talán csak mert kívülről lát, és kevesebbet lát, de épp ezért jobban, ez az angol riporter rátapint a lényegre: a harmincöt év kényszerű hallgatás, az fáj igazán mindenkinek. Harmincöt évig tilos volt szóba hozni, egy ekkora nyilvánvaló dolgot, ami épp a nem hallgatás érdekében történt, szóval harmincöt évig egy pissenést sem, aztán hirtelen azt mondják: beszélj. Mit tehet az ember, birkózik egy kicsit magában, köhög, megnyikkan, aztán az öklével az asztalra csap.

Valami düh még énbelém is átszűrődött. Pedig én már csak *Lenin lámpácskáit* kaptam, az óvodában. És mentem haza boldogan, mutattam anyának és apának a rajzomat, az Auróráról és a vöröscsillagról, és meséltem, hogy Lenin bácsi micsoda kedves alak volt. Képzem micsoda vicsorgós mosolyt rakhattak fel, szegények. Már a kis boglyasfejű öt éves Katit is elveszik tőlünk, gondolták. De nem vették el, mert akkor már '85 volt, és a rendszerváltás napján Pisti bátyám levakarta az úttörőjelvényén a *nép* szót a köztársaság elől, büszkén és vadul, tönkretéve a jelvényt. Valami düh átszűrődött, de nem sok.

Annyi, hogy Marxot sehogyse szeretem, és mikor marxista szemszögből kellett elemzést írnom, akkor nyüglődtem és kínlódtam, és úgy éreztem, mintha legalábbis darwini szemszögből kellene az etnikai csoportokról írnom. Én nem tudom a „burzsoázia” szót úgy, pirulás nélkül kimondani, mint az angolok, képtelen voltam a kommunista szlogeneket novellára alkalmazni, mintha attól hogy leírnánk, megint életre kelhetne, és akkor már az agyonvert és halálra kínzott emberekre gondoltam, aztán meg amiatt szégyenkeztem, hogy mi jogon gondolok rájuk, mi jogon fáj nekem a Rákosi rendszer, mi jogon hozom fel Recsket ellenérvként egy dolgozat megírásakor. Mintha bárkim is lett volna Recsken. Ki akarom sajtátítani a szenvedéseiket es ez nem szép. Nem, ez bizony álnokul szentimentális.

Senkim se volt Recsken. Senki, akit ismerek. Faludy, az egy.

Akkor már tényleg belegabalyodtam, hogy menne már le ez a generáció, gondoltam, mindenki, aki a kommunizmusban élt, és csitulna már el ez a düh. És legyen ötvenhat boldog zászlólengetés, mint március tizenöt, ki utálja Habsburg Ottót, ugyan már, kedves idős bácsi, kulturált osztrák úriember. Várjuk ki azt az ötven-száz évet, míg eltűnünk, mindenki a saját batyuját viszi magával, ki a barikádok emlékét, ki Lenin lámpáscskáit meg az úttörőnyakkendőt. És akkor kitisztul, és kicsit meghal, és jellé válik ötvenhat, amagyzabadságszimbóluma, amely során Petőfi Sándor, nem, Nagy Imre.... És akkor gyűljünk össze ünnepelni a szimbólumot, fekete szoknya fehér blúz, pirosfehérvörös lyukas zászló, „hol a lyukasszászló te csirkefogó, beírok az ellenőrződbe... Idejön lukasszászló nélkül.”

Felejtjük el, mert emlékezni, úgy látszik, nem tudunk.

Csakhogy akarom-e hogy én az enyémmel is bárgyúbb szempárok vetüljenek a pirosfehérvörös zászlóra, a sárga falevelekre, a szavaló tizenhétévesre?

Akkor az egyetemen egy darabig Freudot tanultunk, az elnyomott élmények visszatéréséről. Meg hogy ki akar kit kasztrálni. (Mindenkinek mindenkit.)

Egyébként van egy titkos, népszerűtlen hozzáállásom is az ünnepléshez: a nemzeti színek a szabadságért, emberiségért, stb. meghaló áldozatok emlékét feldíszíthetik, de nem elegendők az emlékezésre. És a múltba tekintés nosztalgikusabbá teheti az eseményt, de nem helyes. Vagyis: én a holocaustra való emlékezésekből mindig, nagyon de nagyon hiányolom azt, hogy beszéljünk Afrikáról. Mert ott valahol, most, ahogy ezt írom, valaki épp meghal egy ugyanolyan kegyetlen (=végtelenül kegyetlen) fogolytáborban. Valaki éhen hal, egy gyereket megerőszakolnak, egy gyerekkel hullákat ásatnak el, valakit agyonvertek. És ez hiányzik ötvenhatból is: szerintem nem csak Magyarország ügye és nem a múlté. Ezért is olyan felkavaró, mert valahol a világon most a Rákosi rendszer folyik. Csak hát arról is nehéz beszélni, ami elmúlt, hát még, ami most folyik de „semmit sem tehetünk ellene”. És vajon tényleg nem tehetünk-e? És ha semmit sem tehetünk, akkor meg minek beszélni az egészről? Vagy ha csak nemzeti szinten tehetünk, akkor az nem önáltatás-e, és igazából csak remélni tudjuk, hogy nem fordul vissza az idő. És ha a holocaust elmúlt akkor hogyhogya még mindig lenézzük (én nem) a melegeket? Csak amikor így gondolkozok, akkor nagyon elszomorodok, és akkor vennék csokit, hogy felviduljak, de a kakaóbab földeken rabszolgák dolgoznak, és egyiküket megkérdezte a riporter, mit gondol arról, aki megeszte a csokit, és ő azt válaszolta „a húsomat eszik”.

(Nem is értem, miért gondolom, hogy népszerűtlen ez a hozzáállásom.)

Az elméletek után végre elértünk a költészetig. Mint kiderült olvasmányaim nagyban befolyásolják gondolkodásomat (ahogy Terry Gilliam mondaná: ha megvan a kölcsönzőjegye, megvan az ember!).

George Szirtes hogyan ne befolyásolhatná: 1956-ban hagyta el Magyarországot, nyolcévesen, és Angliában nőtt fel. 1984-ben, majdnem harminc évvel később tért vissza először, csodálkozva, próbálva beazonosítani mi is ez az ország, amiből semmire sem emlékszik, amiből csak fényképek maradtak. És nem egyszerű világgal találkozott – tucatnyi kötet megírása, a fél magyar irodalom lefordítása, neves angol díjak elnyerése után, húsz évvel később még mindig felfedezi, még mindig arról ír, és még mindig birkózik '56-tal és mindennel, ami Magyarországon történt, akkor és azóta. A gyűrött utcákkal, a csendes bérházakkal, a fényképeivel, a kesze-kusza Budapesttel:

„Dull monuments express regret

For what someone has done to them, for crimes

Committed in names they're trying to forget

But can't. Here all the clocks tell different times.

All the statues point different ways.”^[1]

Szeretem, ahogy Budapestről ír, szeretek úgy gondolni ötvenhatra, ahogy ő. Pedig engem nem cipelt át apám éjjel a határon, mikor nyolcéves voltam

(bár egy barátja egyszer átlopott valami kerítésen, nem mintha muszáj lett volna bejutni arra a tiltott területre, hanem az illegalitás, a „mi gyerekeink nem ÚGY fognak élni, erről ÉN gondoskodom!” szellemisége vezethette. És ez megint egy düh, amit megértek. Átszűrődött.)

---

^[1] Rakovszky Zsuzsa fordításában:

„Kopott emlékművek
próbálják mentegezni múltjukat,
s feledni mindazt, amit nem lehet.

Itt minden óra más időt mutat.
Minden szobor más irányt.”

Lillit könyve

Gábor nem tudta pontosan, miért is kell Évát orvoshoz vinni. Már azt is úgy kellett kihúzni belőle, hogy hová megy, azt végképp nem tudta kideríteni, miért. Mindig bosszantották Éva kis különútjai, és a makacs céltalan csavargásai, mikor órákig elveszett a városban, és utóbb kiderült, hogy csak báméskodott, kirakatokat nézett, vagy észrevette, hogy jó darabot játszottak a színházban, hát vett egy jegyet és estig a környéken lebzelt, mert lusta volt hazamenni. Néha tényleg követhetetlen volt, aztán meg csodálkozott, hogy Gábor nem akart összeköltözni vele. Most viszont kórházba megy, és szüksége van Gáborra.

- Elviszlek, - jelentette ki Gábor, mikor megtudta.

- Nem kell, - mondta Éva szelíden.

De hát az ilyesmit sose lehet komolyan venni, a nő nemet mond, és igent gondol. Bár Éva intelligens lány, okos szemei vannak, gondolta Gábor, és Éva megért engem, jobban,

mint... a fékre lépett, mert egy cigánylány szaladt át az úton, teljes erőből a dudára csapott, de a lány nem nézett vissza, rohant a buszmegállóba, épp elérte a buszt.

Éva intelligens nő, Éva megért engem. És most szüksége van rám, orvoshoz kell vinni, bizony, mosolygott magában Gábor, így kezdődnek a nagy történetek. Így adja fel az ember, lassan, önmagát, a nőnek, és viszi, és hordozza, a tenyerén. Vidáman leparkolt Éva háza előtt, és már libbent is a függöny, és látta a lépcsőház üvegén át Évát levágtatni a másodikról. Frissen ült be a kocsiba, jókedvűen, a virágos szoknyájában – mégse lehet akkora baj, gondolta Gábor. De nem kíváncsiskodott, rövidesen úgyis kiderül, gondolta.

Csak hogy Éva nem beszélt. Az útszéli plakátokat bámulta. A CD ugrott egyet, Gábor bosszúsan kirántotta, hogy megtisztítsa, közben félujjal fogta a kormányt, Éva még erre se figyelt fel – máskor hisztizett, ha tett-vett vezetés közben. Valami mégsem volt rendben. Csak mikor leparkolt, kapta fel Éva a fejét:

- Te be akarsz jönni?

- Persze – mosolygott Gábor. Éva megint elmélyedt a gondolataiban.

A recepció beadta a kártyáját, aztán egészen közel hajolt az üveglakhoz, mégis hangosan vágta ki:

- Nőgyógyászat.

Nőgyógyászat? Hökkent meg Gábor. *Nőgyógyászat?* Igazi nőgyógyászat, ahol a női bajokat gyógyítják, vagy csak olyan, ahol nőket gyógyítanak, úgy általában? Esetlek nők a gyógyászok? Vagy... Évának *olyasmi* baja van?

Éva csak akkor szólalt meg, mikor a lépcsőhöz érték:

- Tablettát akarok, tudod.

- Tablettát? Azt hittem, ellene voltál...

- Meggondoltam magam.

Éva régebben irtózott a tablettá gondolatától. Gábor igyekezett rábeszélni, nem is az, hogy a mellek megnőnek tőle, az nem fontos (mekkorára nőnek? Kerekük maradnak, vagy csüngeni kezdenek? A mellbimbó is megnő?) inkább a tudat, hogy a barátnője szervei annyira szeszélyesek és szabályozatlanok, hogy képesek nagy hirtelen kipattintani egy gyereket. Egy életet, egy babát, egy kis világot. Egy lehetséges teremtővel járni. Éva viszont nem akart tablettát. Hát ehhez képest mendégéltek most fel a lépcsőn, csendben, szégyenkezve, maguk sem tudva, miért, a nőgyógyászatra. Gábor eltűnődött:

- Miért kell nőgyógyászatra menni a tablettához?

- Hát, mert gyógyszer.

- Na jó, de mit gyógyít?

- A nő nevű betegséget... - vont vállat Éva.

Felmentek a harmadikra, balra át a röntgen osztályon, le a hátsó lépcsőn, jobbra át a pszichoterápián, és már ott is voltak a nőgyógyászaton. Éva elővarázsolt egy titokzatos fehér papírkát és a pulthoz lépett, bemondta nevét, aztán leültek, szemben egy barackszínű plakáttal: „Az istenek a nőknek fegyverül adták a szépséget.” – olvasta Gábor a plakáton. Na meg a méhet, az örült teremtőt, azt se felejtjük el, gondolta.

A sarokban egy kávéautomata állt.

- Felhasználtam minden aprót a parkolójegyre – bosszankodott. – Van apród?

- Tessék.

- Te mit iszol?

Éva megrázta a fejét. Ideges. Csak most döbrent rá, hogy Évát itt meg fogják vizsgálni.

A kávéját hörbölve a nőket figyelte. Meglepve vette észre, hogy szemben, a plakát alatt az a lány ült, akit majdnem elgázolt. Laza pólót viselt, kínai farmert és ormótlan magassarkú cipőt, hatalmas fülbevalójáról foltokban lekopott az aranyfesték. Fekete haja gubancos, tekintetét a padlóra szegezi. A nemkívánt terhesség klasszikus imidzse. Tizenéves cigánylány. Soha nem gondolnak a megelőzésre. Na persze, balesetek mindig vannak, de mégis, mindig *ők* esnek teherbe, nem?, mondta Évának, aki türelmetlenül válaszolt: mi az, hogy *ők*, azt hiszed, drágám, hogy az aranyfülbevalótól esnek teherbe, te ütődött, és különben is, vigyázz, mit mondasz, most *köztünk* vagy, és erősebbek vagyunk...” de feldörgött az orvos hangja az ajtó mögül, és félbeszakította a mondatot.

Jól lehetett hallani, mert az ajtót szélesre tárták, a kánikulára való tekintettel, a belátást egy csüngő szalagfüggöny gátolta. A doktor hangja határozottan és komolyan szólt, kissé türelmetlenül. A női hangok elhalóan, elmosódva, röviden követték, nyilván csak „igen”-ek és „nem”-ek, és persze a végén egy-egy „köszönöm”, talán.

Szemben a roma kislány kitekerte a nyakát, a plakátra nézett.

Szép az a gádzsó lány a plakáton. Ő vajon milyen lenne rajta? Sokszor nézegette a lapokat, szeretett volna ő is modell lenni, de az anyja megdühödött érte: „Hogy néznél ki, gádzsó országban nem raknak cigánylányt a plakátra.” Azért a tükörben még mindig szereti nézni magát, és a többi nőt is szereti nézni, eltelni a szépségükkel.

Lillith biztosan gyönyörű volt, ábrándozott névadójáról. Nagyanyja mesélt neki Lillithről, mikor még kicsi volt, a nagyfi térdén üldögélt, és igyekezett befogni a nagyfi haját, míg a mesét hallgatta, nagyfi nem bánta, bár nagyapa megharagudott, mert nagyfi haja hosszú volt, és Lilli mindig összegubancolta.

A nagyfi nem bánta a haját, ringatta Lillit és mesélt a nagyfi Lillithről, aki az első nő volt, még Éva előtt, és olyan erős volt, mint Ádám. Nem is hagyta, hogy Ádám fölébe kerekedjen, hiába mondta neki Isten is, hogy erre való, bizony megharagudott, elhagyta a Paradicsomot, és azóta is vándorol, sehol sincs otthon, előbb-utóbb mindenhol továbbáll, senkit sem szolgál. Akkor Isten megteremtette Évát, gyengébbnek és törekenynek, biztos ami biztos.

Lili a nevét sokszor helytelenül írta, Lillitnek vagy Lilitnek, már ha emlékezett, hogy nagybetűvel kell írni. Sokszor meg is rótták érte, hiába magyarázta, hogy anyja, születésekor, a Lillit nevet mondta be, csak az orvos helyesbítette Lilitre.

Egyszer egy pap jött az iskolába, hittanóra taborozott gyerekeket. Liliék osztályába nem ment be, de Lili megállította a folyosón. A pap hátralépett, Lili pedig nekiszegezte a kérdést:

- Ki volt az első nő, Éva vagy Lilit?

A pap rámeredt, aztán elmosolyodott:

- Lillith léte tudományosan nem bizonyított. A Biblia nem említi.

- Nem azt kérdeztem, - vont vállat Lili, és elszaladt. Aznap este sírt kicsit.

Iskolába utána még kevesebbet járt. Nem kérdezett többet, a Biblia nem említi, gondolta, valahányszor kérdés jött a szájára. Hol vannak a romák a történelemkönyvben? Hol a regényekben? A versekben? A dalokban? A festményeken? Miért mindig gádzsókról kell tanulni? Mit alkottak a romák? És mit a nők? A Biblia nem említi, fiam, gondolta magában, és reggelente, bár a kapuig elment, a kerítés mellett inkább leosont a kanálispartra, ő, akit nem említ az iskola Bibliája, a Tankönyv. A kanálisparton és a kiserdő szélén összegyűltek páran, akik nem szerették az iskolát, ott lógtak, cigarettáztak, bekiabáltak az iskola udvarán a gádzsó gyerekeknek. Anyja néha eljött érte, hazavitte, ha már iskolába nem mész, legalább otthon vegyem hasznodat, zsörtölődött jókedvűen. Azt se bánta, ha valamelyik fiú vele jött, bár a háztartásban nem segítettek ki, de láthatóan szerették Lilit. Addig se cigarettáztok, mondta Lilit anyja, és adott nekik málnaszörpöt.

Ebből a szeretetből esett ki, mikor az SZTK betegfelvevőjén jelentkezett. Mintha az iskolába ment volna vissza, ugyanúgy, gyerekként, amikor még üres volt a lapja a naplóban, de a neve, a hangos beszéde, a színes ruhái elárulták, hogy semmi jó nem lesz oda beírva. A karton is üres volt. De a bő póló, amit öccsétől csent el, és a hasfájások már sejtették, hogy semmi jó nem lesz azon a kartonon sem.

- Lilitt, - mondta bizonytalanul, aztán a kartonra meredt: próbálta leolvasni a nevét.

- Lili, - nézett fel szigorúan a nővérke a kartonból – Lili.

- Az, Lili, - sóhajtott Lilit - Lili.

Jobbra a folyosó végén, második emelet, aztán balra le, bólintott a nővér, és becsukta a kis ablakot.

Lilit mégegyszer felbámult a plakátra, aztán riadtan hallgatta a doktor erős hangját. A kiszűrődő hangokat elfojtotta a közeledő csoszogás: középkorú asszony oldalgott a pulthoz, beadta a papírkáját, aztán leült Lilit mellé, a plakát alá. „Na, gyűlnek a békepártiak,” gondolta Gábor kajánul, de nem mondott semmit Évának.

Most a lányt szólították, aztán pár percre rá Évát. Egyik az egyes vetkőzőbe ment, a másik a kettesbe. Három vetkőző volt a rendelőhöz, ott kellett levenni a ruhájukat (mindet?) és várni, míg az orvos szólítja őket. Gábor volt egyszer egy ilyenben, mikor a mellkasán valami bőrbetegség ütött ki. Csak a pólóját vette le, így várt öt percet, kissé dideregve, de mellkasát kidüllesztve, hogy ha szólítják, hiányos öltözete ellenére méltóságteljesen léphessen be. Hogy lépsz be méltóságteljesen nadrág nélkül? Gondolkozott. Vagy szoknya nélkül? Hmm... Évának remek teste van, ő szexin lép be, igazi látvány, lenyűgöző. De mi a helyzet a másik lánnyal? Túl vékony, még tinédzser, a ruhái sem szépek.

Talán vele beszél olyan ridegen a doktor. Valami kihallatszott. Mintha megvetné, legalábbis. Mi lehet az? Mi mindent tudhat az a doktor a nők rejtélyes világáról? Mennyit tanult és dolgozott, míg végül térképet tudott rajzolni a női szeszélyek labirintusáról? Hogy most már átlát rajtuk, és nem hatja meg a női test látványa? Irigyelte a doktort.

Hideg ez a vetkőző, remegett Lili. Vajon megint meg fogják vizsgálni? Ugyanúgy vacogott, mint mikor Bálint behúzta a fák közé a kiserdőbe, pedig ő nem is akarta, nem

igazán. Mostanában nem volt jól, sokat idegeskedett. Két hete ugyanez az orvos mondta ki az ítéletet. Akkor azonnal eldöntötte, hogy nem szól senkinek, hogy ez az ő ügye. Csak sírt kicsit, aztán azóta kicsit érzékeny volt, például mikor a halott kismadarat látta, hazafele menet, a madárfiókát, ami kiesett a fészekből. Első pillantásra csak egy rózsaszín folt látszott a barna levelek között. Még tolla sem volt, embrió-pózban feküdt, nyitott, kintől megfeszült csőrrel, a szemén szürke fátyol. Sajnálta, a pici rózsaszín tollatlan valamit, talán egy kakukkfióka lökte ki, ez nem igazság, ez ellen tenni kéne valamit – ezt nem szabad. A szemét ellepte a könny.

Még idejövet is, mikor kilépett az utcára, eszébejutott a madárfióka, és a falhoz lépett, megkapaszkodott a kőtáblában, (valami híres tudósról volt elnevezve az utca), riadtan nézett a buszmegálló felé. Egy fiú állt meg mellette, jól vagy, kérdezte, ő bólintott. Egész biztos, kérdezte a fiú, csevegőleg, mosolyogva, és Lili a nézéséből tudta, hogy a nevét fogja kérdezni, aztán, hogy hol lakik... „Biztos” mondta, és ellökte magát a táblától, elindult, futva, a buszhoz, át egy autó előtt, összerezzenve a túlkölésre.

Most szólították, elszántan belépett. Még hallotta, hogy a másik lányt a mellette levő vetkőzöbe szólítják, aztán elnyelte a fehér ajtó, és az orvossal nézett farkasszemet.

Hideg ez a vetkőző, remegett Éva riadtan. Miért nem öltözőnek hívják? És miért hall mindent, miért kell végighallgatnia az előtte lévő titkait? A betegségeit, ezen a „gyógyászat”-on? Hallgatja a doktort, és vacog.

*Hány éves?... Halkan beszél. Nem hallom... Előtte kellett volna gondolkozni...
Átgondolta?...*

Ok?... Mi az ok?...Fogamzástól hallott már?...Ha bármi gond van, legközelebb is egyenesen idejön, érti?

Ez a gond, uram, ez a gond maga, motyogta Éva.

...És mi az, hogy Lilit?

Évának eszébe jutott, hogy ez a lány vont a kérdőre a papot, egyszer, évekkal azelőtt, még az általános iskolában, ez a lány mondta, hogy Lilit volt az első nő. Először életében, deréktól levetkőzve, egy SZTK vetkőzőfülkéjében, eltöprengett a saját nevén.

Kezdjük a teremtésnél, gondolta. Ádámnak kellett egy nő. Nem Éva – bárki. Úgy lett Éva. Éva tehát Isten ajándéka Ádámnak, ezt leszögezhetjük. „Nesze, szaporodjatok,” dobta le a nőt, ahogy a fehéregérlányt dobják be a fehéregérnek, farkánál fogva, himbálva.

Most őt szólították. Fehér fény vágott a szemébe, a doktor feje fölül. A doktor megvizsgálta. Vér, kenet, vérnyomás. Vizelet. Éva úgy érezte, már sohasem fog kijutni a vizsgálóból. Gábor összeszedte a holmijaikat, kinyújtózott.

- Menj csak,- mondta Éva. – én maradok kicsit. Megnéznek valamit.

-Micsoda?

- Megnéznek valamit. – ismételte Éva - Várni kell.

- Mit néznek meg?

- Nem tudom, - tárta szét a karját tanácstalanul – biztos a Ben Hurt.

- Hát, tényleg mennem kell, - csóválta a fejét Gábor.

- Miattam ne aggódj. Sétálok egyet.

A park felé indult. Leült egy padra, élvezni próbálta a napsütést, és hogy végre egyedül lehet. Hogy is vagyunk azzal a Paradicsommal, gondolta. Hogy is kezdődött a létem.

Tegyük fel, hogy bokor tövében ébredek. Lágyan simogat a fű, a nap melengeti a vállamat... a bőröm selymes. Akkor fölémhajol a Férfi. Felnéz, és azt mondja az égne: „Küldemény átvéve.” Szeretném felfedezni a világot, amibe érkeztem. De ő magához húz, és azt mondja: „amit tudnod kell, majd tőlem megtudod.”

Évának nem volt döntése. Évát megerősszakolták, úgy tűnik. Ádám volt az. Neki sem volt döntése. Az Úr parancsát követni kell. Az Úr, ha egy kicsit is demokratikus, egyből megteremti egész New Yorkot. Ádámnak sem volt választása.

Tényleg nem volt? Biztos? Ha az első Éva nem tetszett, - végül mégiscsak Isten kedvenc teremtményéről beszélünk, - talán szívesen igazított volna ezt-azt, sőt, újakezdte volna az egész nőt, a Teremtés nevű sikertörténet megismétlése, egyben az utolsó nagy dobás a többezer év tömény unalom előtt, amit már csak egy-egy árvíz vagy tűzvész dob fel kicsit. Nem, Éva most már biztos volt benne, hogy Isten egy rakás Évát csinált, Ádámnak úgy kellett leállítania: „Atyám, a háromszemű verziót *tényleg* nem érdemes erőltetni... jó ez úgy, ahogy van,... nem, nem kell uszony,... nem hinném...”

Persze Ádámnak ettől még nem volt választása. Háromszemű, vagy uszonyos, előbb-utóbb kettesben lesz valakivel, és akkor muszáj kézenfogni és megtanítani a világ rendjére.

Mi lett volna, ha Éva mond nemet? Ha ő javasol apró változtatásokat: Uram, miért kellett úgy az agyába vésni azt a szaporodjatokat? Nem lehetett volna máshogy felállítani a sorrendet? Szeressétek egymást és legyetek jók és megértőek és együttérzők és színvakok, és ne legyenek előítéleteitek és segítsetek a bajbajutottakon és *eszetekbe ne jusson háborúzni*, és a bajban ne keressetek bűnbakot és szaporodjatok, feltéve, hogy mindkét fél egyetért és megvannak az anyagi lehetőségek.

Félre ne értsen senki, motyogta Éva, nem a vallást támadom. Csak azt, ahogy szeretjük újramesélni a klasszikus történetet, ahogy újraírtuk a hangsúlyokat.

Hosszan ücsörgött a padon. Aztán felállt, és az SZTK felé vette az irányt. Újra belépett, most már egyedül, Gábor nélkül. Az orvos hátradőlt a székben, ahogy kézhez kapta a leleteket. Végigmérte Évát, mintha azt figyelné, barát-e vagy ellenség. Aztán hirtelen előrehajolt és összekulcsolta a kezét. Így mondta ki az ítéletet. Évára meredt, aztán elnézett mellette és a kartonjára írt valamit:

- Legközelebb egy hónap múlva jön, ellenőrzésre.

- Ide?

- Hozzám. – bólintott az orvos, szinte cinkosan, és összezsáptta a dossziét és rámosolygott:

– Vigyázzon magára.

Hát barátnak ítélte, - ez volt Éva első gondolata. A másik pedig ez: majd én megmutatom, megmutatom neked is, és Gábornak is... De nem tudta, mit és hogyan mutat majd meg. A tudomány, a tények, mint mindig, most is őket igazolták, a doktort és Gábort. És Éva, ha van egy kis sütnivalója, a barátjuk lesz, nem az ellenségük.

Hiába voltak okos szemei, Évának nem volt sütnivalója. Két hónappal később a padon ült, a parkban, epret evett. A doktort látta bemenni az épületbe – visszaemlékezett a döbbent arckifejezésére, ahogy a vékony, jólöltözött, kedves Éva közölte vele a döntését. Dühösen töltötte ki a papírokat:

-Ok?

-Az én testem, az én döntésem.

-Na jó, de mi az *ok*?

Majszolta az epret és rántott egyet a vállán: hazudni kényszerítettek, gondolta. Az ok? Hiszen olyan szép lett volna, Gábor elvégzi az egyetemet, én a helyi könyvtárban kapok állást, könyvek és gyermekek között - naphosszat ülnék a porlepte könyvállványok alatt, ősztől tavaszig Jókait meg Mikszáthot visznek a gyerekek, nyáron a lányok Brontét olvasnak.

Mi lehet az oka, hogy mégsem akartam a gyereket? - gyermeknek hívjátok, pedig nem volt az; még nem. A lehetséges gyermek talán helyesebb lenne. És miért, miért van az, gondolta, hogy a tágra nyílt, párás szemek – vajon a gyermekekre vagy a nemzésére gondoltok, mikor így néztek – elhidegülnek, unottá válnak, mikor tegyük fel, egy sonkás szendvicstről van szó. Az a disznó, szellemileg és érzelmileg fejlettebb volt, mint a ti „Gyermek”-etek! Szimbólumok, már megint a szimbólumok – emberek halnak meg a szimbólumaitokért! Messzire elhajított egy szottyadt epret, és figyelte, ahogy az a fűben landolt.

Pár napja veled álmodtam, gondolta, mert még az álmaimba is beférkőztök. Angyalszárnyon repkedtél, „én lettem volna a tökéletes gyermek,” mondtad bánatosan, „megmentettelek volna minden fenevadtól. Szentté avattalak volna.” „Ahhoz meg kell halni,” mondtam, „hát persze, hogy meg kell,” bólogattál együttérzőn.

Felállt, eldobta az almacsutkát, és leszegett fejjel elindult az SZTK bejárata felé. A rendelőben meglepve látta Lilit, aki méltóságteljesen ült a piros műanyagszéken, kezét összekulcsolta gömbölyű hasán. Lili nem ment be a kórházba a kijelölt napon, az ágyán kucorgott egész nap, félt, és a pici madarat siratta. De ez régen volt, azóta a hasa megnőtt, és ő úgy járt az utcán, felemelt fejjel, hogy az emberek kitértek előle. Bálint is ijedten bámulta az iskola kerítése mögül, mikor anyjával bementek, hogy beszéljenek az igazgatóval. Lilit akkor emelt fővel nézett az igazgató szemébe. A világ új anyát kapott, gondolta.

A gadzsó lány a fiú nélkül jött. A plakátot és a hasamat bámulja. Most már tudom, akkor nem vettem észre, hogy terhes volt. De már nem az. Nem lesz belőle anya, nem most, nem attól a fiútól.

A nővér kitárta az ajtót és Évát szólította a vetkőzőbe:

- Éva vagy? – mosolyodott el Lilit.

Éva biccentett, aztán, elnézve a nővér feje felett, unottan mondta:

- Lilit az első.

Lót

„Uram, nekem látnom kell. Az Ön szabályait tisztelettel elvetem.”

Nevem egész bizonyosan volt, de mikor hozzámentem, onnantól csak az ő nejeként emlegettek. Ha emlegettek. Utoljára aznap este hallottam a tömegeket, mikor a házunk előtt összegyűltek, de akkor sem rólam beszéltek, csak a vendégeinkről, a férjemről, a lányainkról. Őt az ereje miatt szerettem, eleinte, aztán már inkább a lányaink miatt maradtam mellette, féltem, mi lesz velük nélkülem. Azon az estén majdnem kiadta őket a dühöngő tömegnek, hogy a vendégeit megóvja. Csak a tömeg erkölcsé mentett meg minket. Neki semmi sem volt szent. Habár utólag talán engem fognak barbárként leírni.

Utaztunk. Azt gondoltuk, ha sikerül távol tartani a Körtől, az ájtatos diktatúrától, esetleg újra felépül. Mert már kezdte felemészteni az egész, látomásai voltak, állandóan a Kört emlegette, a testvérével az élen, a hájas, terpeszkedő hazug kényelmes kiskirályokat, akik könnyedén rámutattak az őket körülvevőkre, bűnös vagy, mondták, és a tömegtenger kettévált, a kiválasztott pedig egyedül fuldokolt a szárazon.

Állandóan ezen agyalt, az elképzelt Rendszeren, amit ők elvileg kidolgoztak, ami tökéletesen fedte a valóságot, rendszerezte a világot, megmagyarázott mindent és mindenkit. A tényeket emlegette, a szabályok értelmét, az átváltást a jótett és a jutalom között. Volt egy rendszere. A rendszernek meg kell felelni és akkor minden léted értelmet nyer, valamiféle életbiztosítást látott az egészben. A palotába érkezve új munkáját lelkesedéssel és lelkiismeretesen végezte. A vadász, mint a pék: ételt ad. A vadász jó. A vadász a rendszer szerint él. Hogy a naplójából idézzek:

Bármelyik áldozatom kelne életre és tanulna meg beszélni (tudnak beszélni, csak ti nem értitek őket), a több ezer közül egy sem kérdezné, miért tettem. Nem tiltakoznának. Talán azt kérdeznék, mi lett a társukkal, gyermekeikkel, az otthonukkal. De nem vitatnák, hogy az életüket, mivel gyorsabb, erősebb, vagy csak egyszerűen szerencsésebb voltam, jogomban állt elvenni.

Néhányan, még a király is, visszatetszéssel kezelte. A királylány egyenesen kerülte. Önmagával hadakozott minden nap, néha nekem, máskor a tükrös falnak fejtette ki érveit, szötte munkáját a rendszerbe, elmélkedett a halál természetességéről.

A halált megszoktam. Furcsa és természetellenes nekem mindenki, aki rettegi. Csak aki nem látja a halált naponta, aki nem öl, józanul és gyakorlásként, mint én ölk, csak az képes úgy kezelni, olyan ceremóniák mögé bújtatni a világ legegyszerűbb jelenségét ahogy ti teszitek. Elveszem, és ez természetes. Aztán jöttök ti, az éhes szemeitekkel, micsoda őzpástétom, jaj de sajnálom szegényt, mondjátok. Nevetséges.

Aztán rosszabbul és rosszabbul lett szegény. Éjszaka csak forgolódott, nappal az erdőben el-elaludt, aztán jött haza, nyúzottan, koszosan, a látomásaival, meg a hírekkel, amiket a bátyjától kapott. Hogy a Rendszer szerint a palota bűnben él, nyilván a királyra gondolt, az bosszantotta megérkezésünk óta. A király kihirdette, hogy bármikor készen áll a vitára, és ő próbált is megdönthetetlen érveket felhozni az életmódja ellen, de minden érve feltevéseken alapult, saját axiómákra épített, nem volt egy szilárd pontja önmagán kívül. Azért agyalt egyre

többet, hogy a Rendszeren keresztül mutassa meg a királynak, milyen elfogadhatatlan, bűnös életet él. De a Rendszer is megfoghatatlan volt, elszakítva attól a rettenetes közösségtől a férjem volt az egyedüli, akiben élt az egész, és így értelmét veszítette, csak egy érdekes mese volt. Hát egy nap jött az új hírével: a palota a rendszer szerint nem létezhet, így a palotát a Rendszer pusztulásra ítélte. Csomagoljunk, sűrgetett, aztán meggondolta magát, nem viszünk semmit. A hét főbűn, a tíz alapszabály, az ezer más apró kínzó kötelező mondatka esztelen öncélú kombinálása ugyanis ezt adta ki, akkor és ott. Nem viszünk semmit. Én akkor és ott, bevallom, félttem tőle. Szörnyeteg volt, égő szemekkel parancsolt, a Rendszer vak hitet kíván, még csak vissza se nézhetünk, bármennyire sajnáljuk, rángatott minket kifelé a városból, amit úgy gyűlölt. Ahol az ő élete értelmetlen volt.

Máig nem tudom, hogy csinálta. Dinamittal tömkölte tele a házunkat, észrevétlenül, azokon az ébren töltött éjszakákon? Csak felgyújtotta a vályogkunyhót és hagyta, hogy szétterjedjen a láng? Tényleg segítette valami? De éreztem a hőséget, hallottam a tűz ropogását, és rájöttem hogy egy örült diktátor névtelen rabja, 'felesége' vagyok, őrzője és vigyázója, a kipárnázott falú dühöngő. Ez képes és kiirtja a várost, gondoltam, miközben rángatott a karomnál fogva, vállát behúzza szaladt, megmondta, megmondta az úr, hogy szaladni kell, hátra ne nézz, sűrgetett.

Akkor kiszabadítottam a könyököm, fellöktem a marhát, félve és akadozó lélegzettel feltekintettem és megfordultam. A kunyhó, a kis kunyhó, az egyetlen majdnem otthonom, lángokban állt. A kutyánk még mindig az udvaron, leláncolva vonyított.

Te hülye, nem eresztetted el a kutyát, mondtam neki, és szememből pergett a sós víz, visszaszaladtam, vidd a francos lányokat, már úgylis a tiéd mindkettő, motyogtam magamban, míg a kutya nyakörvét csatoltam kifele. A kutya, neki se volt neve, ijedében rám támadt, harapott, a könnyemet és a véretem a hőség rám szárította, fehér és sötét sócsíkok keveredtek a földdel. Végül kiszabadítottam, rám ugrott, hirtelen megnyalt és elszaladt. Az is olyan zavarodott volt, mint én.

A házat eloltották. Az új vadász különös ember volt. Hozzámentem; nem nagyon volt választásom. Nincs ingyen ebéd, és én éhes voltam. Lóttal azóta sem tudom, mi van. A kutya visszajön néha, de soha nem jön be az udvarra. Az új emberben már nem bízok, én sem. Néha bandukolunk is együtt. Máskor csak egy átharapott torkú nyestet, rókát, nyulat hagy az ajtó előtt nekem. Így próbál meggyőzni arról, hogy lehetek szabad: vele.